Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дензь ● ШИНАРА, 17 НОЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 138 (8526). ● Мах 2 кап.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе фрезеровщикалла къахьегаш ву коммунист Лопатин Сергей. Укказа ше болх беча пхе шера тlехдика караерзалий цо ший професси. Цу тlуналхо вlаш. тlехьдоалийт пуи болх сика, дика хилийта.

Хьинаре даиьа лоаш Сергея общественни вахаре а. Из ва профсоюза заводской комитета член. Грозненски мехкдаьтта института сейрийнарча факультете лакхаю Сергея ший ешанеш.

СУРТА ТIА: С. Лопатин.
З. БАТЧАЕВА сурт.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1981 шера 16 ноябре хилар КПСС Центральни Комитета Пленум. Пленумо ладийгlар СССР Министрий Совета Председателя заместителя, СССР Госплана председателя нов. Н. К. Байбакова «1981—1985 шерашка СССР экономически социальнии дегlайоалаяра Паччахьалкхен планахи» «1982 шера СССР экономически социальнии дегlайоалаяра паччахьалкхен планахи» яьчен СССР финансий министра нов. В. Ф. Гарбузова «1982 шера йолча Паччахьалкхен бюджетах» яьчен докладашка.

Пленуме дlаьха къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева. Къамаьл кепатох.

Докладех пренешка къамаьлаш дир нн. Г. В. Романова — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, Т. Я. Киселева — Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. А. Алиева — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, О. С. Мирошхина — Казахстана Компарте ЦК шоллагlча секретара, П. П. Гришкявичуса — Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. С. Мураховске — КПСС Ставропольски крайкома хьалхарча секретара, Е. В. Качаловске — Украина Компарте Днепропетровски обкома хьалхарча секретара, Б. Е. Щербина — мехкдаьттан газови промышленноста предприятеш хьалъяра министра, В. Н. Голубевас — В. И. Ленина цlерагlча Ивановски камвольни комбината ткачиха, К. Н. Беляка — хьайбий боахамен доакъар хьадарек машиностроение министра, Н. Д. Худайбердыева — Узбекски ССР Министрий Совета председателя.

КПСС ЦК Пленумо дийцача дешаех тlайицар кепатохаш бола боагlаш бола сощам.

Цу тlехь Центральни Комитета Пленумо ший болх чакхбаьккхар.

1981—1985 ШЕРАШКА СССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХ, 1982 ШЕРА СССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХ, 1982 ШЕРА ЙОЛЧА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАХ ЙОЛЧА ПРОЕКТЕХ БОЛА
КПСС ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМ

Керттерча дакъе къоабалъе 1981—1985 шерашка СССР экономически социальнии дегlайоалаяра Паччахьалкхен планах, 1982 шера СССР экономически социальнии дегlайоалаяра Паччахьалкхен планах, 1982 шера йолча Паччахьалкхен бюджетах йола проекташ.

СССР Министрий Совето белгалъяь проекташ СССР Лакхехьарча Советага хьажа дlачулойла.

Вlарчча а йиза а къоабалъе парте XXVI съездо оттабаь чурчех арахьарчен политикера стратегически никъ вахаре чакхбоахаш, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачалдеш КПСС ЦК Политбюрос беш бола болх.

Союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомашка, обкомашка, окружкомашка, горкомашка, райкомашка, партийни организацешка, советски, профсоюзни, комсомольски организацешка, министерствашех ведомствашех. КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева Пленуме дакъе къамаьлацарча положенехи вывадехи кулгал а — лувцаш, уйла тlехкийта еза укх наьарчa шерара заданеш толаме чакхъяхара, 1982 шера а бlарччача пятилетка а плен кхоачаш а тlехкхоачаш а яра. Из дара деррига низаш тlадахийта парте лоархlамагlара установка кхоачаштъяра — халкъа боахама эффективность айяра, цунна интенсификаци яра. Халкъа боахама дерригача доакъошка lилманехнически прогресс сихъяра, къахьегаш овсаре дегlайоалаяра, продукци дукхагlа арахецара а цун дикал айяра а ма могга дукхагlа пайда эца йолаш йолча торонех. Къаьстта тергаш тlебахийта беза капитальни гlишлоенъяр дикка тоадара. Мел эша гlулахаш чакхадеха деза металл, доагор, электроэнерги, бийдала материалаш, финансовий къахьегамен ресурсаш дикагlча тайпара кхои беши дlаухийталла lалашдара. де мел доагlар де деза вай экономика хlаман кхои беш хилийтара. lилман лоархlам лакхбе, lилма-техника, проектни, конструкторски организацей балхах хьехулаш дар нах а эффективнагlа хилийта. Тlаеlla чакхбаккха планировани экономикана управлени елгех дlахо тоадара, доал дара стиль методаши эргаьл тоадра болх.

Арахьарча бувзамий эффективность лакхъе, эгара дьалха социалистически механика дlа-юза лелаву гlулахаш шер а деш.

КПСС ЦК белгалдоаккх, мехка экономически потенциал ебаяра, промышленни юртбоахамен производство, доагора-энергетически комплекс динамично дегlайоалаяра, кlичан проблема къоастаяра, советски наькха вахара материальни культурни боарам дlахо айбара долча парте оттадаьча йоккхийча масштабий декхараш хlара отраслегаре. хlара союзни республикашгаре, крайгаре, областагаре, городагаре, районагаре, ерригача къахьегама коллективашкара хьадех резервехи торонехи кхе а биззагlа пайда эцара тlаухийта низаш совдоахийта. Цунна лувзадешна кертера лоархlам бе беза эерттlа гlулахк вlаштlехьдоаникхилга, юрта болаш болх беза тоадара, производства хlара участке доал дара, ерригача сферашка паччахьалкхен къахьегамен дисциплина чlоагlъяра.

КПСС Центральни Комитето чlоагlа тешаш я коммунисташ, ерригача къахьегамхошка кхе а шерагlа социалистически ях боаржаергхиларах, ахьайттазагlа пятилетка хьинаре къахьегаш. КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъяра тlехьерча къонсаме ерда толамаш дахарга белгалъергхиларах.

1981 шера 16 ноябре КПСС ЦК Пленуме новкъоста Л. И. БРЕЖНЕВА даь къамаьл

Хьамсара новкъостий!

КПСС XXVI съезд чакхъчул тlехьагlа даьб бокха политически, организационни, боахама болх. Айденнад наькха къахьегамен политически лыьнар. Советски халкъ нердача пятилетках чуленнад оптимизма уйланца, ший низах бlубенна. Из кlоаргга тешаш да съездо оттадаь коммунизм хьалъяра доккхини чоалханен декхараш толаме кхоачашдергхиларах.

Хlанзара Центральни Комитета Пленум съезда болх духхьал, юкъарчал доацаш дlахохьош дархlа мегаргья. Съезде вай къоабалйир деаткъалагlча шерий экономически политика. чlоагlдир мохк экономически социальнии дегlабоалабера керттера лостамаш. Хlанз, КПСС ЦК Пленуме дхьаькха гlа боанх вай. Вай юкца еза — 80-ча шерий хьалхарча ах юкъаца шеста — парте XXVI съезда установкаш хьалла хьатойтача пхе шера плана проект.

СССР Госпланон Министрий Советон хьачуеннача материалашка хьоиеш КПСС ЦК Политбюрос вывод йир 1981—1985 шерашта йола планови заданеш керттерча дакъе съездо дlадехараша ма яххара хилара. Из, новкъостий, плана мах бера керттердар да.

Проекта тlа къаьста белгалдаьд пятилетка керттера декхар кхоачашде торо луш доза наькъаш. Мехка экономически потенциал йоккхагlъяра, халкъа боахама эффективность айяза парте лаьца никъ дlачlоагlбу. Проекто тlалоставу социальни программа даькъера съезда решенеш кхоачашъяра. Динамично дегlаvхаргъя промышленности юрта боахами. Капитальни вложенеш хьагулъяра де доагlар деш да. Керда боккха гlа боакх Сибарегlен Гаьнара Малхбоален караерзаеча. Дlахо дегlайоагlаргъя хlара союзни республика экономика. Тешшаме lалашдеш да оборона хьанцаш.

Цунга а хьежа, КПСС ЦК Политбюрос къоабалйир XI пхе шера плана проекташ, 1982 шера йолча плана а бюджета а яраш санна, хlаьта уж документаш парте Центральни Комитета Пленумга хьажа дlачу а лу.

Новкъоста Н. К. Байбакова докладех хьагуш еда магlа аттадоацача хьалашка пятилетка хьаьlашагlтехай. Из дувзаденна да бахьаний шин группаца.

Экономикерча гlуланхий хьала lаткъаш да е бlарча, е цхьадолча даьпе вай тlахьожама вlал йоацача фактораша дер. Юрта боахама, хlаьта долче, ерригача экономикана а вlашта кхаь шера дойкха де ду йокъал уттаро. Планаш оттаеш а, кхетадеш ма хиллара, чоте эца дийзар дуцеп халкъашта юкъера хьал чоалхане дерзар а.

Ше ходолийт кхычо а. Вай нийса дувц халкъа боахам дегlабоалабера хlанзарча хана юкъо дlадехача нердачарех. Бакъда, халахете а, боахам делабара а экономически уйла яра а стиль, планировани яра методаш, доал дара система тоъал сиха эргалхац.

Цу дерригне пхе шера плана проекта белгало ца йича лаийзар. План хала, низкъала я. Хlаьта фу доагlа цу тlера? Цу тlера доагlа из кхоачашъяра низаш шолха, кхолла даха дезилга. Цу тlера доагlа боахам делабара стили методаши эргайоахилга сихде дезилга.

Дlахо Л. И. Брежнева дийцар боахам хьалбара дукхагlа актуальни дола дешаши уж къоастадара наькъаши.

Дlадоладергда аз, аьлар цо, продовольствена тlера. Продовольственни проблема — боахама а политически а хьакъехьа — ерригача пятилеткан керттера проблема я.

Из къоастаяра лард — юртбоахама производства лакха темпаш. Уж темпаш плана проектана юкъейнхьай юкъера лаьрхlача пятилетке шера гулдеш дола ялат 35 миллион тонн гаргга тlаакхета дезаш, хlаьта доакхаш дола дулх 2 миллион тонна согlа. Дикка дукхагlа яха лерхl коартолаш, баьцадаараш, сомаш.

Пятилетка дlайовлаеннай хьуенъам боацача шераца. Бакъда цо мелье йиш яц, мелье ягlаш продовольстви сихех тешамеи дукхагlа яккхара йола вай установкаш.

Цунна доагlаш аргда аз, дукхача шерий опыто хьахьокх юрта боахама аьттув боацаш хаоттам цхьа шу дlа дахча шоллагlча шера хlана хилац аьнна хулга. Долче, цунга хьежа деза наггахьа мара ца хулача хlаманга санна а ца хьежаш. вай климата массе хана а доагlаш а хулача хlаманга санна. Цу тlера — цхьайола практически вывода.

Хаоттама команда тела вай lомадаллаца юрта боахамера болх кхы а хьанкъал доладагlа дlатарбе беза климатически халонаца. Из да регионашка гlолла кхы а чlоагlагlа специализаци е езалга. Из да тlоадал ца тоъача а тlоадал тlехйолча а хаташка дика хьувкъам луш йола культураш агротехнически присмаш юкъейовлаe езилга. Из, бухсоцшаш аьлча, йоагlйоагlаш йола техника арахеца я цох дикагlа пайда эца а безилга. Цу дерригне а мелиораци дегlаяриа. тlа-тlа дукхагlа хулача удобренеех кхы а дикагlа пайда эцаца цхьоъ тlо дерга хаоттамах юрта боахам тийша хулга мелде.

Юрта боахама лаьрхlа заданеш, нормативаш, хьокхамаш оттадеш лоархlаме да хьанийцача регионе дукхагlа хила тарлу, дукхагlа нийса доагlа хьалаш дика уйла тlа а яхийта чоте эцар. Юрта боахаме къахьегаш барий балха мах бе йиш яц цхьан шера карагlдаьннар хьа а нийца. Наьха, цар къахьегама мах бе беза хаоттам дика болаш а во болаш а царна карагlдаьннарий, цар къахьегамах хьахинараш мел чlоагlа, стабильни да а хьожаш.

Дикача, стабильни балха масал гойт Казахстана ялаташ леладераша. Иттаагlча пятилетке республика тlехкхоачашйир ялат лаккхара а паччахьалкхенга доьхара а план, хlаьта практически паччахьалкхенга хlара шера цхьа миллиара пунт ялат доьхарга яьлар. Укх шера Казахстана къахьегамхоша, хаоттама чоалханеча хьалашка болх а беш, дехкаь 960 миллион пунт ялат. Из йоккха котало я, новкъостий. (Тlоараш тох).

Покъал эттача шера халонаш а эшаеш. Украина къахьегамхоша ялат доьхара оттаь заданн кхоачаш а яь паччахьалкхен амбарашка дlачутессар 827 миллион пунт. Массаза а санна, дика болх бир Узбекистана боамби леладераша. Грузе чай леладераша, цу республикан юрта боахама беррнгача болхлошо.

Дикка толамаш даьхад Белоруссе, Литвай хlаьта иштта Ставрополья, Кубана, Ростовски, Тюменски, Российски Федераце яхьайолча кхыча областий къахьегамхоша. Царна а аьттув болаш хиннабац хаоттам. тlаккха дукхагlа сей де доагlа цу республикаштеи областаштеи карагlдаьннарий. (Тlоараш тох).

Шн пятилетка я Азербайджана къахьегамхоша ерригча юртбоахама культураш тешшаме алсамйоаха. Хlаьта укх шера, хаоттама халонаш йоллаше а хьагулбаьб ялата, боамбе, комсий, баьцадааран рекордни хьувкъам. (Тlоараш тох).

Сона хетачох, КПСС ЦК Пленум бокъо йолаш я укх пятилетка хьалхарча шера доккхий толамаш даьха коммунисташ, ерригча къахьегамхой даькъала бе. Цар кердаь толамаш дахар лов сона. (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Лакха динал йолча кхачан продукташца халкъ массаза а lалашдаро белгалдир Л. И. Брежнева, дlадех юрти боахамо санна дуькхача кхыча доакъоше а дика болх бар. Духхьал цудукхьа парте XXVI съездо динзадаргдоацш лаьрхlар комплексии продовольственни программа кийч а ль пхе шера плана юкъеяхьар.

Из тайпа программа оттаяр — эттара чlоагlагlа творчески, хlаьта къайла кхахьа дигlаш чоалхачe гlулакх.

Цо цхьака вlашагlтохья дезa юрта боахама шийна чура, цуцна гlулакх деча промышленноста доакъошкара, юртбоахама продукцена заготовкаш еча, дlоттаь лоаттаеча, чакхйоахача, дlакхухьача, йоххача системашкара низаш. Хlаьта къаьстта лоархlам болаш да, цо белгалдаьча деррнгата доакъой болх карабераьбе беза бухсоцшаш де лерхlача юкъерча гlулахка — мохк эшача продовольствица lалашбара.

Программа оттаеш дика оттае еза агропромышленни комплекса структура, хlаьта цига долаш дола вlашн ца тарлу гlулакхаш дlалаха деза. Хьачуеннача плана тlа юрта боахам производства средствашца lалашбу, хlаьта иштта юртбоахама продукци кlоаргга чакхйоахен дlаоттаьлоаттаелга lалашдув отраслеш дегlайоалаяра кlезига дукхагlа ресурсаш хьожаю.

Дlахо а цу наькъагlа аха деза — элеваторий холодильникий ченаш дукхагlа шерье, транспортаца (къаьстта а лаьрххlа йолчуца), тарана юхьаша продукци чакхьаьккхаица кеваенна йола мела моттигаш чlоагlъе еза.

Наьха санна тоае езаш я закупкай система. Хlанз нийца дерригa я хlана дац аьнна дола ялат элеваторашка дlаккухь (дукхагlча хана гаьнарчарга), цу ялатах дlамига доаца дакъа дукха ха ялалехьа юхадоагlаргдолалехьа а. Гучох, кlезиг-кlезига доалаш йоккхий элеваторш хьальарца цхьана кагий храниллищаш а кхьеттел комбикормови цехаш а колхозаштеи совхозаштеи юкехьа хьальярга доаца доагlа. Нийса дале тамаш я шура чакхьяхара, доахан доадара, дулх чакхдахара алхха йоккхий предприятеш мара хьал цa яр а. Дукхагlча хана доахан шуреи бlаьш километраш дlаккхаьа еззаш хул цига. Из бахьан долаш иштта дукха хlама дов, гlулакх доацаш зенаш хул. Уж дикка кlезигде дезаши кlезигдулургдолеши да.

Е хьаацарга вай цхьаькха доаш. Хови ма дарра, дукхача городашка дlаоттаь лоаттаеча хана дукха йоаю коартолаши баьцадаараши. Из гlулакх лер тlа даккхара, плана проекта тlа оттадаьд хранилищаш хьаярга йоккхийта капиталовложенеш 1.6-заза чlоагlа тlоа тlабилла боахама чухьара наькъаш дахнерга йоккхийтараш 1.4-заза алсамдоаккхилга. Цу тlа а, баьцадаарий хранилищаш хьалъе еза городашка санна колхозашка а совхозашка а. Цо иш хулийтаргья эшарга хьежжа продукци йоддаш а тикашкеи столовешкеи кхахьийта, тlаккха дикка кlезигагlа а йоаргъя уж.

Юртбоахама машиностроенера гlуланхаш дуцаш, Л. И. Брежнева декхар оттадир машиний технически боарам айбе, царга тешамегlен йаькъагlча ханен болх байта. Из доаш духхьал керда заводаш хьальяра наькъаца къоастаде тlерта мегаргдац, аьлар цо. Долче, болх беш йолча предприятей болх тоабе беза. Цу гlулакха эша торонаш йолаш а. Духхьал цунна тlаергзаю уйла пхе шера плано. Министраша А. А. Ежевске, К. Н. Беляка, Л. И. Хитруна, СССР Госпланаца цхьана, тlаеlla из гlулакх дlадоладергдолея цига порядок оттаергйолен хlама де деза.

Продовольственни программа кийчъеча хана лоархlане моттиг хьоаже еза экономически механизми управлене — юрта боахамен бlарчача агропромышленни комплексан управлене системи эргаькка товар санна йолча йоккхийча проблемашта а. Бакъдар аьлча, моттигерча управлене а тlехьа.

Лаьтта дlа фу юергья, магlа билхаш маца доладергда лхача хаттарашта хоадамболлаш дола жоп дала дезараш колхозаши совхозаши шоаш я. Ма могга чlоагlъе еза управлене районни аьспо а. Юртбоахама производство алсамъяккхараш цуи интенсивность лакхъяраш хьинарегlа стимулировани ергйола, колхозийи совхозийи, агропромышленни комплекса ерригача звеньий инициативана поощрени ергйола, царга юкъ-юкъерча хьоакхамашта а, ца байташ, бухсоцшаш хьахур алсамагlа хилийтара болх байтаргбола хьалаш вlаштlехьдаха деза.

Деша лоархlам теркал а беш, КПСС ЦК Политбюрос могаду КПСС ЦК аргlанарча цхьан Пленуме продовольственни програмна ювцилга. Парте Центральни Комитето на предложени хьалловцаргйолгах ше тешаш хилар белгалдаьккхар. Халкъа эггара саготагlа эшаш дола хlамаш шортта хилийтарал лоархlамегlа. цул дикагlа гlулакх да а ма цад. (Тlоараш тох).

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон, аьлар дlахо Л. И. Брежнева, сихха гlулакхаш чакхдаьхад lалашо елга юкъагlдувлга тар ма лу сихагlа дlадаккхара. Моттигерта продовольственни ресурсех а хlаьта иштта гlоина лоача боахамий торонех а, белгалдаьккхар цо, биззагlа пайда эцанза баргбац. Массе оагlорахьара хьаллаца еза цу даькъера районни городской партийни советски органий, промышленни предприятей а объединеней а, колхозийи совхозийи инициативех хьисапи.

Лоацца аьлча, юрта боахаме, цунна гlулакхаш деча доакъошка хlанзчул тlехьагlа де дезаш дукха хlамаш да. Чоалхане хlамаш. Цхьабакъда, хьо тийша ала йиш йолаш ва со, вай партена, вай халкъа кхоачаш дулургдолаш уж хизар. (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Л. И. Брежнева къамаьла юкъе йоккха моттиг хетайир промышленноста, транспорта, бувзама хьалхашка латтача декхараштa.

Беррнгача халкъа боахама доагlаш дола царех цаl, — доагора - энергетически комплекс толаме дегlайоалаяр. Плана тlа оттадаьд энергии доагори, къаьстта а газа дикка дукхагlа йоахилга. Цхьабакъда, сихха дегlаух мехка эшараш а. Цудукха плано теркам тlаоз доагори энергии кхоаря йолаш мел йолча рычагехи стимулехи пайда эцара. Цунца цхьана доагори энергии яккхара заданеш тlехкхоачашъе еза. Из — централни боахама органий керттерча йоакхонех цаl.

Нн Н. А. Мальцев, Б. Ф. Братченко, Л. С. Непорожний, Б. Е. Щербина, В. А. Динков керте латтача министерстваштa тlабуж эггара аьлча мохк хадданза мехкдаьттаца, кlораца, газаца, электроэнергеца lалашбара, ахийтанза яргlйоацача боараме йоаго хlама вежарашка долча мехкащкеи дунен рынкен ухийтилга вlаштlехьдаккхара хьалхара бехктокхам.

(Чаккхе 2-ча оагlув тlа).

ШОАЙЛА ЯХЬ ЛЕЛАЮ

Къаьст-къаьсттача отделенешка болх беш бале а, цу шии кхалсага ха нийсау вlашагlа а кхийте шоай планехи балхахи лаьца шоашта дагалаттараш дувца, кlарахе баьккхача толамга хьажа.

Тхо «Грозненский молочный» совхоза № 2 йолча отделене нийсделча эггара хьалха Агаева Мархас хьаьтар:

— Соца яхь леллеча Гутиева Дашой гlулакхаш миштад? — аьнна.

Оаха дlадийнар цо болх беча № 3 йолча отделене а lа даьккхара доакъар lалашлаьа кхийц тоадаьи хьайбаш леладераша лерттlа кийчо яь хилар.

Цига яхье хьалхалаттарех я Гутиева Дашу. Цунгара масал дlаэцаш къахьег вокхар а.

Дукха да Дашой балхах лаьца дувца йиш яраш. Царех цаl из юкъе а йолаш цо деттаргдола доахан вlашагlтохар. Воккха лоархlам болаш гlулакх лерхl доарки детташ дола доахан цхьан тайпарча фух хилар. Нагахьа санна тайп тайпара дараш хилча царна ду гlулакхаш а цхьатарра хила йиш яц. Иштта дола доахан халагlа а хул леладеш.

Хlана шоай совхозе а Шелковской районе «Путь к коммунизму» яхача колхозе санна поточно-цехови методагlа шура яккхар дезаш я Дашу.

Гlадъяхар Мархa а оаха цхьа «къайле» дlайийцача: Гутиевас лаьрхlая е шу чаккхалалехьа хlара lаттагара йоаккха шура 3500 килограммага дlаккхоачае. Хlанзле 3000 килограммага кхаьчай из.

Тхога ладувгlаш латтача Мархай юхь сийрдаьлар. Цунна дика хетар шийна сацача кешас из толам баьккха. Цу тайпарча дикача хоамо хьинар айду, керда толам баьккхара тlахьех.

— Кулгаш вlашнадаьккха кхы тхо а дагlац, — еланъеж Агаева. — Хетаргахьа е шу чакхдоалаш тlанйцача декхарех 3000 килограмм йолаш хlара lаттагара аз йоаккха шура 4000 килограммага дlаккхача мег.

Мархас яхачох теш со. Хозахета яхац цо иштта. Сентябрь бетта яхо эзар килограммал тlехъяьнний ца. Хlанз ше лерхlар кхоачашдара цхьан минута ший хьинар лох ца долийташ къахьегаш а я.

Ше коммунист хиларга хьежжа массе хана хьалха латташ хьайоагlа из. Эттара эшачеи халагlчан болх бу цо Хlаьта Агаевой балха опытах боккха пайда а эц.

Хьайбай боахам — хьинаре фронт йолга кхета а дош шийна могар ду Мархас а доахан толаме lангара дахара, царгара тlа-тlа дукхагlа шура яккхара. Хlаьта цунгара масал дlаэцаш балхаш ду дукххача болхлоша. Агаевайна дицлац КПСС XXVI съезд чакхъяьнначул тlехьагlа шоай № 2 йолча отделене хиначa партийни собране ше денна дош. Цо цига дош деннадар хlара lаттагара кхо эзар килограмм шура яккха. Из планах яккха езачул бархl бlаь килограмм дукхагlа яр. Из дош Мархас деннадар ший низаген торонашкен хьежа. Хlаьта а чlоагlа кхераш яр. Атта гlулакх дацар духхьал цхьан шера иштта шура алсамъякха.

Коммунистага дулургдоацаш цхьаккха хlама хиннадацар. Дикача толама ткъамаца корадоагlа. «Хlара lаттагара — дукхагlа шура» аьнна цо баь тlахьехам раьза хиина тlанйцар дукххача болхлоша.

Тахан цу ферме хьинаре къахьегаш я Юнусова Аминат, Межидова lайшет, Мачиева Марем, кхыбараш. Хlара дийнахьа тlа-тlа чlоагlагlа яржаш йоагlа ферма болхлошта юкъе социалистически яхь. Хьинар ца кходеш къахьег тикъаь итт доярка, скотникаша.

Хьайбаш кхоабилга дезаденнад Агаевгlар дезала. Марха санна ферме къахьегаш ва цуя да lумар, нана Есират, йиша Яха.

Ше денна дош дилургдолаш яц Марха. lуйрнйна са хьахилалехьа яхе ферме ший доахан долча хул ца, доакъар дулл, хий моладу, уж латта моттиг цlенъю.

Йоакхо ю цо рационагlа уж кхабара. Царна тел ябакхаш, кабуца лордаш, силос, жом, барда. Шелалгахьа лестача болх беш хургья кормоцех а. Цул тlехьагlа хьайбашта терга микроэлементаш а етташ цунца нийчдаь хьаьна доакъар. Хlаьта йол кхою тlехьа тlайоагlача хана накъа алийтара.

Агаевас дийнахь кхоаза детт ший доахан. Шозза мара ца детташ хилча шура кlезигагlа лу. Из дукхагlа яккхара белгаларча хана арадаьхе лолийт хьайбеш, lадоагlа цlена хий моладу. Мархайна гучадаьннад цул тlехьагlа цар дикагlа доакъар дуьш хилар.

Иштта къа а хьеташ шоайла яхь лелаю Агаева Мархаси Гутиева Дашуси.

С. ЛОРСАНУКАЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

СОФИЯ. Укказа ший болх чакхбаьккхаб НРБ Центральни кооперативни союза нийсалагlча съездо. Делегаташа итогаш яьй союзо дlаяхача хана баьча балха. Белгалдаьл БКП XII съездеи НРБ правительствеи мехка бахача наха эша товараш тоъал хилара тlаерзаль решенеш кхоачашъяра дола декхараш. Иштта къоастадир кооперативни предприятейи организацейи, цар кулгалдеча органий болх дlахо эргабоахаш тоабара де деза хаьдда гlулакхаш.

ЛОНДОН. Укказа болх бе йолаенний Великобританерча машара тlехххьарчар массеви общественни организаце — ядерни герз lодиллара Болама хlара шерара конференци. Мехка тайп-тайпарча районашкарча 900 гаргга болча делегаташа белгалдир ядерни тlом хилара кхерама духьалара, машарай герз lодиллараи тlехьарa къовсам лоаттабара дола хаьдда наькъаш.

Делегаташка хьажа хьачуеннача резолюцей проекташна хьагойт американски администраце милитаристски наькъа чlоагlа духьал хилар. Великобритани НАТО-на юкъера хьаялара, юкъера гаьнал йола американски ядерни ракеташ дlаийe ца яйтара, мехкара США ерригa тlема базаш дlаяхара тlахьех.

(ТАСС).

КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(Истедоалар. Долалур 1-гIча оагIув тIа).

Дукхача хIаманца мохк декхарийла ба Малхбузехьарча Сибарегlен рузкъана бода никъ хьабийлача газовикашта, мехкдаьттахоашта, гIишлонхоашта. Цхьайтталагlча пятилетке кхы а доккхагIа дола декхараш отт царна хьалхашка. Цар еза доагор доалла керда моттигаш хьаелла, Малхбузен Сибарегlа — Центр яха пхиъ йоккха магистральни газопроводи хIаьта иштта Уренгой — Ужгород яха экспортни газопроводи хьал а я, болх бе йолаялийта. Уж, шеко йоацаш, пятилетка керттера гIирсаш да. Цудухьа цхьаккха дича а шоай ханнахьа хьалдаь ца даьхача даргдац уж. Мукъаьба сона, из декхар гIишлонхоашта сийленца кхоачашдергдолгаш вай массава а дог тийша хилар дIаккхайкадеI (ТIоараш тох).

Перспектива хьакъехьа ше дувцаш, Л. И. Брежнева хоам бир, Iаламо вай юкъера даьха ца хилар дукха ха йоацаш Малхбузен СибарегIа газа, мехкдаьтта, конденсата запасаш, бокъонца меллай хьожаш баьча тохкамо хьахьенхалгах. БIубенча кхоанега хьежа йиш кулийт мехка доалахьарча ресурсаша. Цхьабакъда, доал дас санна, хьаькъалца де деза царна. Доагора - энергетически комплекс, энерги дукъюела керда хьесташ а тIехьа, дегIанхувлара хьегаш дола къа мел далийта мегаргдац. Цу цхьан хаьна сихагIа юкъехаьхьа еза энерге кхом беш йола техникен технологи.

Уж — халкъа боахам догIаахара керттера декхараш. Уж дайм республикански, областной, городской партийни организацей, ерригача боахама органий, Iилман учреждений теркама юкъмоттиги хила деза. КПСС ЦК дог тийша я из иштта хург а хиларах. (ТIоараш тах).

Пятилетка воик лоархIаме участок — капитальни гIирсаш хьалдар. Пятилеткан 1982 шера планеи проектай башхало сенах латт аьлча, из латт, капитальни вложенеш кIезигагIа алсам а йолаш, керттера фондаш дикка дукхагIа болх бе йолаллийтарах. КПСС ЦК Политбюрос хьаллаьцай юкъьанца пятилеткана лаьрхIа хиннача капитальни вложенейн гIишлон-монтажни балхийн объем 30 миллиард сома эIамигъяра хьанъехьа правительства сина предложени. Из хIана де деза?

Теркальнай йолаш йола материальнии къахьегамен ресурсаш, гIишлошъеча организацей мощностaш, хIаьта иштта хьалдаь даланза диса гIирсаш тоъал дукха хилар а. Ма дарра аьлча, хIама йолаш я реальни, дикагIа нийсъяь капитальни гIирсаш хьалдара план. Цо хьехулийт лерттIа болх бара хиланза даргдоаца хьалаш.

Мехка кIезига яц дика коллективаш. Масала, хIара пятилетке планах лаьрхIа объекташ шоай ханнахьа е ханал хьалхе эксплуатацо дIателаш йола ленинградски «Главзапстрой». Новолипецки металлургически завода гIишлонхойн монтажникийн, Украина сийрда бесаш долче металлурге, Белоруссе йигача промышленноста предприятей гIишлонхой. Цу коллективашкара Iомаьола йиш а я, Iомавела а веза.

Цхьабакъда, дукха ба иштта болх ца беш бараш. Л. И. Брежнева чIоагIа критика йир пусковой объекташ эксплуатаце дIаялара тIехьаюсача министерствашта, цудухьа министраш ий. Л. С. Непорожний, Н. В. Голдин, Г. А. Каркаев, А. М. Токарев тIахьийхар гIулакхаш сихагIа тоадара. Дукхьал пусковой гIишлошка Iалашде деза къахьегама, материальни, финансови ресурсаш ма могга дукхагIа тIеерзиенга, уж сихагIа хьалъяь яхара мел эшар дала деза царна. Цу гIулакха гIишлош еча организацей мобильность лакхъе, техниканеи кадраштеи шийи ханнахьа передислокаци чакхъяккха езаргьд.

Кхы кIезигагIа лоархIам боацаш декхар — производственни низалаш карадерзадар. Цунца дувзаденна Л. И. Брежнева новкъостий Л. А. Костандова, В. Я. Исаева, Н. А. Мальцева, В. В. Листова, А. Г. Петришева теркам тIаэзар компенсационни сделкай ларда тIа хьалъеш йола объекташ хадданза теркама юкъамоттиге лоаттае езаш хилара.

Капитальни гIишлошъяра хьакъехьара къамаьл чакхдоаллаш цхьаькха ши момент а хьоахайр Л. И. Брежнева. ЦхьаолагIьяр. Ханна консерваце оттаь объекташ лораелга Iалашданза даргдац. ХIаьта шоллагIьяр. Из санна хиланза даргдоацаш да цхьайтталагIча пятилетке лерттIа болх бара эшараш вIаштIехьдоахилга, къаьстта бийлала доакъошка.

ДIахо Л. И. Брежнева кердача пятилетка плана проекта тIа хаьнъа боахама эффективность лакхъяра, кура интенсификаци яр йола парте лоархIаме установка кхоачашъяра анализ йир.

Капиталовложеней юкъьера боарам 10 процент лакх а беш плана проекта тIа лаьрхIал къаман доход 18 процент тIаккхеттийта. Цунга кхача, шеко яц, атта хургдац. Цхьабакъда, уж ши цифра вIашин тарьяро хьахьоекх плана ларде оттаьбар ерригача торонех дикагIа пайда эцара бола никъ болга. Къахьегама овсарле дегIайоалаяра, продукце дикал лакхъяра де лезараш а белгалдаьд. Укх шера июне тIайийча КПСС ЦК-ан Министрий Советен сонам технически прогресси капиталовложеней политикен, боахамий кулгалхой мехкарели къахьегама коллективай инициативен материальни рузкъай кхом бара тIеравеIя ба.

Цунца цхьана, эффективность лакхъяра дувзаденача хьокхамий йоккхий заданеш проекта юкъе яхаяле а халкъа боахама дукхача доакъошкара фондоотдача кIезигъяра тенденци хIанз а дIаяккхац цо. Ледара хувцалу продукцега материал кIезигагIа дIаухийтилга, нувга шийга дIададар кIезигделга. БIарча хьайийча, экономика бокъонца эффективни хилийтара, кхы дукха а тIатеIа а болх бе беза. Иштта кхы а чIоагIагIа парте экономически политика кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабеш хила еза ерриги производственни коллективаш, боахамий кулгалхой, лохе дезз лакхе кхочашлац йола ерригa партийни комитеташ.

Плана проектага хьежжа цкъан ахаазен дегIайоагIаргья техника кердаккхара темпаш. Цо доккхий а бехктохкаме а декхараш оттаду Iилма - тохкамеи проектини институташта хьалхашка.

Хала хето а, царех дукхаяраш Iилма - технически прогресса хIанзарча этапо дIадехарашка хьежжа болх беш яц. Цхьайолча хана цу боарамо ма яххара хилац кхоачашъяро уттаю технически технологически решенеш. Эшаш доацаше дIахо а ниваш дIа-юха лекъаш да, Iилме а хила доагIаш да яхьа принцип лелаелга. Цхьабакъда, нийса лархIа довгIий, аргда вай, цхьан тайпара проекташ уттаеш йола союзни доалахьара 200 сонгIа организаци йолаш хилар?

Iилманеи техниканеи йолча Паччахьалкхен комитето, Iилмай Академеша, министерствашa, ведомствашa кхы а хьинарегIа кхоачашъе еза Iоальча Iилма - технически потенциалах эффективнегIа пайда эцара хьакъехьара парте XXVI съезда решенеш, сихде деза керда техника балха юкъе йоалаелга.

ХIанзарча демографически хьало белгалдаьккхад Л. И. Брежнева, дIалех къахьегама ресурсех дикагIа пайда эцилга. Плана тIа белгалдаь да цхьадолча производственни доацача доакъошка болх беш бола нах дукхагIа хулийтилга юхатохара, производстве пенсионераш, цIен-ноаной, юрта баха нах хьинарегIа юкъеозара де дезараш. Цхьабакъда из вIалла а кхоачам болаш дац. Зулама оала — кулгкара къахьегао геттара лелара кIезиглуш хилар. БIарча хьайиича иштта къахьегаш ба 40 процент гаргга болхлой, хIаьта гIишлошъеча, наха гIулакхаш леча сфере — кхы а дукхагIа. СССР Госпланн ГКНТ декхарийла я кулг-кара къахьегилга, къаьстта хала къахьегилга кIезигдара йола целевой комплексни программа кийтьелга сихде.

Общественни строй ше хиларах тарра общества къахьегача сага керттера хIама тъалеш бола низ дикагIча тайпарен гуманнии лелабара йола Iалаьмате йоккхий торонаш йолаш я социализм. ХIаьта цу торонех бизза пайда эца беза. (ДIахьдаь тIоараш тох).

Вай экономика эффективность лакхъяра кIезига везера яц, аьлар Л. И. Брежнева. Бокъонца нийсаь, уйла а еш дегIадоалаеш дола аракхьара экономически бувзамаш, эггара хьалха социалистически механизма нуьаналелаеду гIулакхаш кIоаргдар. Цу тайпара цхьана гIулакхаш лелаадар — эггара хьалхарча агIатIара экономически а политически а лоархIам бола участок. Цудухьа вай декхарийла да боахами беррига кулгалхошкара цу даькъе КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советон тIайийца решеней бехктохкамегIа кхоачашъелга хьадеха.

Л. И. Брежнева йийца цхьаькха йоккха проблема — экономика управлени, доалдара механизм эргаьккха тоаяр. Уж дешаш къоастадар — парте политически теоретически балхах дIакъаста йиш йоаца даькъа. Боахама кулгалделга тоадара даькъе даьр кIезига дац. Цхьабакъда, хIаьта а экономика цхьан метте латташ мичай. ДегIайоагIа, чоалханегIа хулаш йоагIа доакъошта юкъерчен доакъошта чурчен бувзамий система. Цудухьа ерригача халкъбоахама звеньий болх вIаштIехьбаккхар экономика эффективноста яхы а лоархIамегIа дола хьал хиина дIаотташ латт.

Съездо лозунг кхайкадаьд: «Экономика хIаман кхом беш хила еза». Цо дIадехачунца нийсъяь хила еза ерригa доалдара механизм. Цхьабакъда, мушIарал де деза, де доагIача тайпара из даь ца хилара. Дукхьал из бахьан долаш хIанз а нийслуш да низкъала планаш тIаэцилга. Iилма - технически прогресс сихъелга, продукце дикал лакхъелга предприятештен объединенештен экономически пайдена доалаш дола доалдара хьал. Дукхьал из бахьан долаш хIанз а, ма дарра аьлча, хIаман кхом ца баргахьа уваараш санна дола хьокхамаш дIадаха мегадац вайна. Укхаза юцар я, масала, станокаш арахецарахи маькх яттарахи дувцача хана тонневица е сомашца лоархIаш е, транспорто беча балха мах беча хана тонню - километраш лоархIаш дукха йийца йола «вал».

Дикк хоам да, вай хьалашка керттера производственни единицаш — уж предприятеши объединенеши. Из да управлене ерригa органаш, дикал деш йола ерригa механизм царга дикагIа болх байтара новкъостал де дезаш йолга. ХIаьта а практике дукхагIа йолча хана дикен воИ болх беш йола предприятеши цхьатарарча хьалаштIа уттаю. Плана заданеш кхоачашца яр цхьайолча хана къайлаккхухь кIезигъяра овгIоpaхьа плана корректировка яраъ. Цунца цхьана хьалхалаттача предприятешa кходаьр цхьанца бахьанаш а доалаш дIадоах. Каст - каста нийслуш да дегIаахаоа фондаш шийлоIамагIа лелае бокъо йоацаш предприяти юсаш.

Хоандам боллаш тоае езаш я материально - технически Iалашон система: Iалашо елга юкъагIдахаро, лоацача хана дале а, дукхача предприятейи гIишлошъечарен болх толхабу. Уж деррига дешаш да уж кхоачашдара кхы тIа хIама дIадахийта а ца делаш йоккха халкъбоахама эффект яла йиш йолаш.

Ала тарлу, оттадаьча дешаех дукха дараш иштта е вешта боазаш болча доалдара механизм эргаьккха тоаяра хьакъехьача сонам тIа хьоахадеь ма дий аьнна. Делла из иштта. Цхьабакъда, цо шу соцгIа ха дIаяхай, хIаьта сонам кхоачашбелга ледара лел.

Деррига мел дийцачох хьайоагIаш я цхьа вывод: ихе шера план кхоачашъяра тIехьа болх а беш, вай цунца цхьана эргайоаккхаш тоае езаш да доалдара механизм, боахама управлени яра система. Политбюрос лаьрхIад цу дешнига хетаяь КПСС ЦК аргIанарча Пленумех цаI йича бакъахьа хургйолаш. Ала лог доах новкъостий, шо Центральни Комитета чlепаш, цунна раьза хург хилар. (ТIоараш тох).

ДегIаенача социалистически общества боаерэ бола экономически социальни прогресс вIашин цхьана дегIаихарга бувзам, аьлар Л. И. Брежнева. **Социальни программа** вай планашта юкъе лоархIаме моттиг белгалъеш ба. Юкъийта оттаьча проекта тIа потреблени пайда эцаш дола къаман дохода дакъа дукхагIа хургдолаш да. Потреблене фонд ше 1980 шерошa нийсйича 1985 шера 73 миллиард сом дукхагIа хургья, «Б» группа сихагIа дегIайоагIаш хилийтаре йолча съезда установка боарамеда из.

ДIаяхача пятилетке хинначул дикка дукхагIа тIаккхетаргда кIадаш, кога гIирс, трикотажни изделеш хьаелга. 1,4-аза дукхагIа арахецаргда культурно - бытовой товараш.

Изделей ассортимент шерлургья, пар дикал лакхлургья. ХIанзале кIезига яц цар арахецаш йола продукци йоагIа а йоагIаш чIоагIа наха хоатташ йола предприятеш. Уж — «Сокол», «Москва» яха столицера швейни объединенеш, М. В. Ломоносова цIерагIара Ленинградски фарфорови завод, «Киевлянка» яха трикотажни объединени, «Масис» яха кога гIирс бу Еревански объединени, цхьайола кхыдараш. Дика дешаш ала доагIа Э. К. Первышин, А. И. Шокин керте латтача министерствай предприятешa арахецача изделеех.

ДIахо чакхбоаккхаш ба бахача наьха доходаш лаккъяра тIаберзабаь бола никъ. Къахьегамаи влаш лулга лакхдаран из эргадоаккхаш тоадаран паччахьалкхен юкъяра йоккхий мероприятеш дIайолаьй. Иштта, 1982 шу дIадолалуш, — технически Iалашо елга сихдарца цхьана, — кIор боаккхача промышленносте къахьегарий ставкаш окладаш лакхъеш я.

Бераш долча дезалашта, болх беча ноанош керда дезал хьабаьраштеш - паччахьалкхено ду гIо церлургда. хIаьта иштта кхалнаха лаьрхIа бIарча доаца балха дIа юкъенхуьлкага. Сихдеш да берий учреждени хьалъелга. Эггара лохагIча боарамах пенсеш йиедараштa уж лакхду, пенсионни Iалашо елга тоадара кхыдола гIулакхаш чакхдоах.

Хьалха санна хIанз а дикна рузкъа дIадохийтаргда унахцIено лораяри халкъа образованни дегIайоалаяра.

Нах чубаха цIенош хьалдара хьожаду 93 миллиард сом. Ноха паргIато хургйолча тайпара планировка ю квартирашта. Къаьстта йоаккхо ю СибарегIени Гавинарча Малхбоалени районашта. Юрташна яттагIча пятилетке даьчул 30 миллион квадратни метр дукхагIа хьалдерхI нах чубаха цIенош.

Цунца цхьана парте гуш я йолаш йола халонаш а. Вай лакхе дийца бахьанаш хиларца хIана а тIехьа дулх, шурий продукташ, кIадаш, кхыдола товараш хан-ханнахьa лоаттаде йиш хилац. Уж а кхыйола а проблемаш къоастаяра цхьа никъ мара бац. Из, парте дукхаза хьалдаьха ма хилара да производство дегIайоалаелга, къахьегама овсарле айелга, экономика эффективность лакхъелга. Из дара тIадерзаду вай пятилетка Проекто.

Вай историцара вайна хоаш да халонаш хьалхи дIалхача хана а хиннилга. ХIаьта дIахо йолача хана а хила тарлу уж. Из хила доагIаш а да кердадар хьанхоллаш долча хана, дIахьалхашнахьа ухача хана. Керттердар, В. И. Ленина хьийха ма хилара, уж халонаш теркал ца еш юташ ца хилар, уж эшаяра эггара нийсагIа дола наькъаш лахар, царца къовсам лоаттабара нах оарцагIбаха хар. Из большевикий башхадика традици коммунистий, берригача советски наьха гIулакхашна хIанз а тIехьа лхаш я. (ДIахьдаь тIоараш тох).

Болх толаме хьабара вай мел эшар долаш да: чIоагIа дегIадаьккха производительни низаш, советски халкъа социально - политически моральни цхьоагIо, съезда решенешка оттаь дIахьалхашкахьа ахара йола хьалда стратеги. ГIулакх дIанз сенах латт аьлча, из латт вай ерригача парте экономика дегIайоалаяра даькъе ше беча организаторски балха боарам кхы а лакхбарах.

Советски халкъо чакхдоахача исторически гIулакхашта юкъе сийлен моттиг дIалаьца езаш а лоацаргйолаш а я цхьайтталагIа пятилетка. Шеко яц цу лаькъах болхача вай мехкарча къахьегамхоша шоай низи хьинари, кхоллами инициативаи тIатIа керда толамаш дaлара тIайохийтаргхиларах. (ДIахьдаь тIоараш тох).

Ше 1982 шера планах дувцаш, Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, цу тIа дегIахара оттадаь боарамаш гIахьхьа хилар. План тIаэцача хана вай цIенхаштта хьежар долаш долча кхоачамашка. ХIаьта иштта цIенхаштта дIадехаргаш оала ма шеко йоацаш кхоачашъяь хулга а. Новкъостий, аз ерига хьалха шу чакхдоалаш планашта корректировкаш ца хиннача практикана чIоагIа дукхьале е дагахьа Министрий Советашка. Цу даькъе вай из уйла хьаллаца йоагIа. (ТIоараш тох). ХIана аьлча план чIоагIъяь аьлча из вай вахарен балхен закон а хиле дIаотт, хIаьта планах закон, эггара лоархIамегIа дола партийни паччахьалкхени документ гаргIа декхарийла ба беррига — болхлочунгара дена министрага кхаччалца бараш.

КПСС ЦК Политбюросе декхар оттаду: 1982 шера план кхоачашъяь ца Iеш тIехкхочашъе еза, аьнна. Из дара фу де деза?

Цхьа - дале, ресурсай деррига тайпаех пайда ийбеча цIенхаштта кхом бара режим хулга Iалашдар, боахам лелабеча доал во делга, хIамай хьурмат ца делга сиха а чIоагIа а юхатохар.

ШоллагIа-дале, капитальни гIишлошъеча гIулакх бокъонца овлангара дезз хувцилга, планаца лаьрхIа, цаI юкъера ца йоалийташ, ерригa объекташ болх бе йолайолийтилга.

КхоалагIа-дале, хьайбаш ца яьастийташ, Iаьгара доахилга вIаштIехьдаккхар. 1982 шера лакха хьувкъам кхебара балха ерригa комплекс ханнахьеи дикеи чакхъяьккхар.

ХIаьта, бухсоацача кхоачаш, план кхоачашъелга Iалашдеча хана сихдаланза даргдац «Б» группа дегIайоалар а тIаккха цунца цхьана баха нах чIоагIа хоатташ долча товарашцеи продовольствецеи Iалашбелга тоадар а.

Уж декхараш чоалхане, Iалаьмате доккхий да, цар дIадех халкъа боахама деррига доакъош вIашин цхьана хьадда тарлуш дегIаухаш хулга. ХIаьта уж толамца кхоачашдар планацара цифраш уж кхоачашъелга Iалашдеш йолча экономически, организационно-политически гIулакхашца чIоагIъе еза. Дика вIаштIехьбаьна, гIулакх корта болаш кхоачашдеш, дисциплина йолаш хилар — из да центре санна моттигашкара бераш кара а хьадехаза даргдоацар. Ма дарра аьлча, цу тайпара шоай гIулакх вIаштIехьдаккха деза ерригача партийни, паччахьалкхени, боахама органашa. (ТIоараш тох).

Вай дотдоахаш да, экономикана кулгалдара йолча шоай йоккхачеи ерригa оагIош чулоацатеи опытах кот-гIорталга а еш, союзни республикай Компартей Центральни Комитеташa, парте краевой, областной, городской районнии комитеташа боахама гIулакхашта еш йола влияни дикка чIоагIъергхиларах. ХIанз вай дувца къамаьл латтац ца IоагIа оленка лелаярах, советски боахама органий гIулакхаш шоаш та хьатIакийдарах.

Къамаьл сенах латт аьлча, из латт кхыдолчох — уйла тIаххийтар доагIар хьадехаш болеи кадрови политика хилийтарах. паччахьалкхен юкъяра хьашташ тIагIертта, корзагI ца болаш кхоачашдеш хиларах, тIайица решенеш кхоачаш ца еш нийслуча хIара моттигаца цIенхаштта къовсим лоаттдабарах, хIаьта къаьстта советски законаш, хIара партийни, коммунистически этика толхаяь моттиг хилча.

Центральни Комитето бокъа лоархIам бу юкъьанара партийни организацеш денал долаш хилийтара. Дунекхача двикъе коммунисташа беча балхах тийша да къахьегама коллективашкара хьал, наьха дог-уйла. хIаьта ма дарра аьлча, балха хьокхамаш а. ХIара коммунист — хIаьта вай барайтта миллион гаргга ма дий — шийи балха участке йола тооонаш хьагучаяхара къахьегама эффективность лакхъяра шийи беррига низ, опыт, знанеш дIалуш, ше кхоца веш къахьегарца кхычарна боагIаш бола хьокхам луш хулга Iалашде деза. (ТIоараш тох).

1982 шу дукхача йоккхийча политически событешца хьалдиза хургда. Чакхъяргья профсоюзий комсомолен съездаш. Халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш хургда. Советски Социалистически Республикай Союза кхоаьткъе шу дизар белгалдоаккхаргда.

Царех хIара йола событи шийи специфика йолаш, шийи политически чулоацам болаш я. Цунца цхьана уж ерригаш а партен халкъен цхьоагIо дIахо чIоагIъяра, мехка деррига къаманий народностaшни кхы айхкагIа кхотаяра, наьха политически творчески хьинар айлара керда низ чубоассабеш хила еза.

Къамаьл чакхдоалаш белгальянкха безам ба са, аьлар новкъоста Л. И. Брежнева, массанара уйла. Из массанега йоагIаш я ше довза поет, къахьега моттиг моллагIа яле а бе-башха йолаш. ДикагIа болх бе беза. Планаш дикагIа уттаг я уж дикагIа кхоачашъе а еза. Производство дикагIа вIаштIехьяха а хьадер дикагIа хилийта а деза. Цхьан дешаца аьлча, болх эффективнегIа бе беза. Из, новкъостий, бухсоацача кхоачаш, керттердар, лоархIамегIар да. (ДIахьдаь тIоараш тох).

РАЙКОМИ ЯХЬИ

ДОККХА БЕРКАТ ДОАЛАШ ДОЛА ГIУЛАКХ

ДегIаенача социализма хьалашка обществени гIулакхаш кхы тIа а тоадара дешаш комплексно къеста а деш, парте хадданза теркам тIалоаттабу социалистически яхь шерагIа йоаржаяра. хIанзарча хан-юкъе цунах дикагIа пайда эцара.

КПСС XXVI-ча съезда накъадолхача хана Назрановски района къахьегама коллективай хьинар айдара мах баь варгвоацаш бокха лоархIам болаш хилар социалистически яхь.

Коммунистически парте форума накъаболхаш тха районерча къахьегамхоша тIайийцар 56 коллективни 1250 индивидуальни социалистически декхараш. Уж толамца кхоачашдарах рапорташ делар 12 коллективо, 38 бригадой звеноси, 1620 сага.

ТIеххьарча хана мах бола патриотически боламаш дIаболабаьб тха районерча къахьегама коллективаша. Царна юкъе къаьстта лоархIам болаш ба «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилайта» яха «Электроинструмент» заводен трикотажни фабрикан коллективаша районе эггара хьалхарчарна хьаллаьна болам. 1981 шера план 7 ноябре кхоачашъергья аьнна завода лекальщика НГIАССР Лакхехьарча Совета депутата А. М. Котиева, СССР Лакхехьарча Совета депутата токара М. Дзармотова, автоматчика Р. М. Гизатулина, трикотажни фабрика барзкъаш тегачо Ф. А. Султыгова, «40 лет Октября» яхача совхоза доярка З. Т. Даурбекова, дукхача кхычар тIайийца хиина декхараш. Къахьегаме хьалхалаттачар шоаш денна дош дизза кхоачаш а дир.

Парте Назрановски райкомо хадданза теркам тIалоаттабу къахьегамхошта юкъе ма хулла шерагIа социалистически яхь йоаржаяра. Партийни организацеша хадданза Iомаю хьалха латтача коллективай опыт, из хIараннена дIайоваийтара тIалеста чакхбоах беррига болх.

ХIара къахьегама коллектива юкъмоттиг, цул тIум я партийни организаци. Массаза а наха юкъе болх беш йолча цеховни партийни организаце, партийни группо дикагIа зув кердадар.

Назрановски районни партийни организаце 53 юкъьанара, 22 цехови парторганизаци 56 партгруппеи я. Районни партийни организацена чукагIа 16 къамех вола 856 коммунист. Партийни влияни йолаш цхьаккха а къахьегама коллектив яц тха районе.

Социалистически яхьа партийня кулгалделга дика вIаштIехьдаьккхад «Электроинструмент» завода партийня организаце. Парткомо хадданза йоахо ю цу лоархIамеча гIулакха. Цо шийи заседанешка дуаи завкомо мишта кулгалду социалистически яхьа, моральни а материальни а стимулированеш мишта пайда эц, планаши социалистически декхараши кхоачашдара юкъецча звенох болча кулгалхой бехктохкам айбу.

Къахьегама овсарле а наьда сакхетам а лакхбара лоархIаме гIулакх да коммунисташ балха тIа боагI-боагIача дIанийсбар. Масала, социалистически яхь шерагIа йоаржалр дукъа Назрановски трикотажни фабрика партбюрос хьадийхар массайолча участкашка партийни влияни чIоагIъелга, кердадар хьал а лоацаш, из чакхдоахилга. Иштта, коммунистaша цехови парторганизацешкеи партгруппашкеи гIолла шоай авангардни гIулакх кхоачашдир.

Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхача партийни организацена цхьана хьинаре дакъа лоацаш ба комсомольцаш. Берригача кагирхой авангард хиларах тарра, цар шоашкара масал а гойтеш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къонабараш оагIбоах.

КПСС XXVI-ча съезде къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Политически хьинар долча, шоай гIулакх дерзача, къахьегам белача а къаьхьа ховча а, шоай даьхе лорае массааа а нийча болча наьха ноахал кхедара гIо дар — из да комсомола балха тIа эггара лоархIамегIдар. Эггара керттердарь».

Назрановски районни партийни организаце хадданза йоахо ю хьалхашка латта декхараш кхоачашдергдолаш комсомол, беррига кагирхой хьалкхебара. Беррига а болх тIалеста ба коммунизм хьалъеча шиа кIоаргга знанеш кьонача ноахаленна лара, цар профессиональни говзал а къахьегама дисциплина а лакхъяра.

Социалистически яхь йоаржаяра хиланза даргдоаца хьал да общественни организацеша беча балха партийни кулгалдела. Партийни организацеша каст-каста ладугIи цар цу лоархIамеча гIулакхица дагъе лацарах еча отчеташка.

1980 шера июль бетта КПСС Назрановски райкомо дийцар «Электроинструмент» завода коллектив Iилманеи техниканеи наргIдаьккхараш ма хулла сихагIа балха юкъе а кхуалаш, дикал лакха йола продукци дукхагIа арахецара социалистически яхь йоаржаярах дола лош. Цох лаьца хоадамбола социам тIайийцар. Промышленни предприятешта юкъе районе а республике а йоккхагIйолчарех цаI я из. Лакха а производства культура, овсаре къахьегаш ба шоай гIулакх довзаш бола болхлой специалисташ.

Яхь йоаржаяра завода партийни организаце а ерригача коллективо а бу болх мога а баь. КПСС райкомо партбюрой тIадиллар из мах бола инициатива кхы вIахо а дегIаяхувалилга.

Вай советски демократи къаьгга хьахьокхаш гIулакх да встречни планаш тIайидолга. Къахьегача коллективашта а хIара болхлочоа а торо лу предприяте чуоа ресурсаш гуча а йоахаш, ма хулла кIезигагIа ресурсаш дIа а ухийташ, хьадер дукхагIа хилийтара.

Социалистически яхьа эффективнегIа йола форма из хиларах тарра, встречни планаш кхоачашъяра йоккха опыт Iоальй Назрановски района дукхача предприятешa.

Встречни планий чотах районерча промышленни предприятешa 1980 шера хьалхарча кварталех цу юкъагIа укх шерен даьр нийсдича 1981 шера 30 эзар соагIча сома маьха продукци дукхагIа араяийцай.

Къахьегамхоша шоаш тIайийду декхараш толамца кхоачашдара бокха лоархIам болаш да Iилманца бувзам а болаш, творчески болх белга. Цу тайпарча гIулакха дика опыт Iоальй «Сельхозтехника» яхача районни производственни объединене, автотранспортни предприяте коллективаша. «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта» яхаш дезна а йолаш, къахьегаш йолча цу коллективаша лаьрхIад 11-гIа пятилетка ханал хьалха кхоачашъе, къахьегама овсарле 34 процент лакхъе, аьсса машинаш дIа-яха хехилга кIезиг а деш, 2 эзар литр бензин кходе.

11-ча пятилетке социалистически яхь йоаржаеча чIоагIа теркам тIаухийт хьурмати кхоми бара дешашта. ХIара дийнахьа ше беча практически балха тIа партийни организаци декхаоийла я парте цу хьакъехьа дIадехар дизза кхоачашде, кхом бара Iоаль опыт шерра дIайоаржае, керда болламаш ма хулла хьалдувца.

Хьурмати кхоми бара къахьегамхоша лоаттабеча къоасама формаш дукха я. Цхьабакъда, уж ерригаш а цхьа гIулакх кхоачашде тIайийрза я хIара коллектив, хIара болхлочо дикал лакха йола продукци дукхагIа арахецара.

Хьурмати кхоми бара тIехьаре болам тха районе тIатIа шерлуш боагIа. «Электроинструмент» завода конвейера тIара хIара балха смена йисте массала а йоалача хана цхьан дийнахьа кхоьча материалех хьаь шишиа шлифовальни машин арояь. 200 гаргга болхло кхом бара ншевой счеташ йолаш из 1980 шера дар кхоль 200 эзар сом соагIа мах бола материалаш.

Назрановски района промышленни предприятешa лаьрхIад укх шера планах оттальчул соагIа 70 тонн Iаьржеи 22 тонн къайда бос болеи металлаш, 20 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 1 эзар тонн условни доагор, 919 квадратни метр текстильни материалаш кхое. Промышленни продукци арахецаш кIезигагIа мах дIа а бохийташ, кхоадьчох 200 эзар сома маьха яхы тIа а продукци арахеца.

Уж дика гIулакхаш чакхдахара партийни организаци декхарийла я хьаьнала къахьега, дIадоадар деррига а лоархIаргдолаш нах Iомабе. ЛоархIаме да кхом бара тIехьа яьржача яхье коммунисташ хьалха хулга, халкъа рузкъе лара ца деш бараш цIенхаштта бехктохкаме озилга. Социалистически яхьа итогашна хьожача хана теркаме эца деза кхом бара режим предприяте мишта чакхйоах.

ХIанз районерча партийни организацеша къаьстта теркам тIалоаттабеш дола гIулакх да социалистически яхьа керда формаш юкъекхуалилга. Районни партийни организаце шерра организаторски болх бар бахьан долаш, районерча промышленни предприятешта юкъе дIабаьржаб «11-ча пятилетка план — 4 шера» яха Назрановски трикотажни фабрика № 3 йолча конвейера барзкъаш тегарий мотористкай патриотически болам. Иштта «НГIАССР хьахиина 60 шу дизара — хьинаре къахьега декада» яха болам а укхаза дIаболабаьб. Из ВЛКСМ обкомо могабь, шерра хьаллаьцаб.

Социалистически яхь вIаштIехьяккхара бокха лоархIам болаш да материальни а моральни а стимулех йолча ленински принципах бизза пайда эцилга.

Цу стимулех пайда эцилга В. И. Ленина массаза а кертахдаьхад. Цо яьхад материальни поощрени еча хана луш дар дикка лоархIам болаш хила деза, хьинаре болх белгах дуне болхлошта маьнх, баракъа, дулх дада деза.

Из ленински положени тахан а низ боиза я. Социалистически производственни отношеней овлангара дезз хьайоагIача материальни стимулий низ чIоагIбу тайп-тайпара формаш йолча моральни поощренеша. Царех эца а хоаш пайда кибича къахьегамхой хьинар белгала айдеш гIулакх да из.

Дукха ха йоацаш КПСС райкома бюрое дийцар «40 лет Октября» яхача совхоза парткомо КПСС XXVI-ча съездо дIадехкача бесса боахамерча механизаторaштеи хьайбаш леладечарнеи юкъе социалистически яхь йоаржаяра кулгалдарах. Юрта боахаме Iоаль дика опыт шерра дIайоаржаелга дIадехаш бола сонам тIайийцар. Декхарийла йир района ерригa партийни организацеш керда а пайда луш а дар дIадоаржадара информаци массови средствех дикагIа пайда эца.

Бокха лоархIам болаш да къахьегама коллективашта, хIараннена карагIдаьннар массанена а дIадовзийтилга. Газеташа, радиос, устни пропаганда гойтара агитаци хадданза теркам тIалоаттабу социалистически яхь шерагIа йоаржаяра, цун действенность лакхъяра. Наха болх беча моттигашка стендаш, улгаш, таблош, кхыдар дааьд яхь мишта лел, цун итогаш хьахьокхаш. Партийни организацеша шерра юкъедоаладаьд котало яьккхачарна торжественни хьалаш в долаш, байракхаш, вымпелаш, дипломаш, сийлен грамоташ, кхыдар дIалулга.

Цунца цхьана нийса хургдацар яхь вIаштIехь яккхара деррига а даьд аьлча. ХIанз а шерра дIайовзийтац хьалхалаттарий опыт, бизза пайда эцац моральни а материальни а стимулех, кхыдола кхоачамбоацараш да.

КПСС XXVI съезда решенеша хьинар айдаьча тха районерча къахьегамхоша хьайбай продукци алсамъяккхара республике яьржа хиннача социалистически яхьа итогех 10 бетта хьалхара моттиг яьккхай. Промышленни предприятешта юкъе республике хьалхалаттачарех я Назрановски трикотажни фабрика коллектив.

Вай мехка столица — Москван хьалха латтача коллективаша «СССР хьахиина 60 шу дизара — 60 ударни кIира» яха керда патриотически болам тIайийпаб. Из шерра хIанз хьаллоацаш я Назрановски района къахьегама коллективаш.

Я. БАЗГИЕВ,
КПСС Назрановски райкома оргтодела заведующий.

МАРАЛАШ ЛЕЛАЕЧА МОТТИГЕ

Маралийн къоарзача саьрчийн панташ (дегIайоагIача хана тIера хьаькха муIаш) дукхача хана деза я тайп-тайпарча лазарашта дукхьала пайда ийбеш йола молкай средство лерхIаш. Россе цIагIарча хьалашна маралаш лелае Iомабеннаб XIX бIаьшере екъалуш Къулбехьен Алтае баьха нах. Цхьабакъда, панташ дегIаахара процесса даькъера знанеши маралаш лелаяра кавыкаши из хилар бахьан долаш цу хана эффективни дацар из боахама керда дакъа.

Советски Союзе эггара хьалха хьайир специализированни маралаш лелаю совхозаш 1924 шера. ХIанз мехка тайп-тайпарча регионашка — Алтае, Казахстане, Приморски крае гкъо гаргга боахам ба маралаши къоарза саьрчи леладеш. Цу хьайбаша дика дулхи замш еш дола кахьараши ду. Цхьабакъда, шер-шера царна тIера хьаьйоахача пантай мах дукхеи цIенийчул дукха я лакхагIа ба. Дукхьал пантай я цу тайпарча производства керттера товарни продукци, хIаьта дукхьала уж я пантови саьрч леладарга а кха барга а дIадолада дукха хIама юхаметтаоттадер.

Кертахдаккхи деза, хIанз пантови саьрча леладелга вайнига Iилмо тарди тIа даьккха хилар. Дайзал пантови хьайбашта хулаш дола лазарашна царна дола дарбаши, панташта уж керда йоаллашехьа а консервировани ира а фармацевтически промышленносте пайда эцара уж кийчъяра а тайп-тайпара йола способаш.

Дукха ха йоацаш со хилар «Талицкий» яхача совхозе — Алтаерча маралаш лелаяра специализаци еш долча боахамех цхьанне. Болх мишта бу хьажа вaха. Уж йоажае цхьаденьй укхаза 60 квадратни километр гаргга территори, цунна гонахьа я чIоагIа а шин метр лакха а карт. Iаж-лакха, дака, лиственница хьу тIа а йолаш гувнаш да уж.

Совхоза 2200 хьайбага хьожаш маралаш лелаерий шин бригада я, хIараннена нийс-нийс саг а волаш. Цар декхар да хьайбаш лорадар, Iай царна доакъар декхар. 120 километр йIаьха йола карт тоаяр, кхетадеш да. Эггара бехктохкамегIа дола декхар — пантаи тедар.

Из операци дIайолаю дукхагIча даькъе нюнь бетта хьалхарча декаде. ГIалат а ца воалаш пантаи хьайбахарг хиина муIаш йола хьайбаш къоастадулургдац маралаш лелаяра опыт йоккха ца хилча. МуIаш тедача дийнахьа Iуйрийна пхи сахьат даьлча болалу Iуй болх беррига операци чакхъяккха хьок Iуйрийна нийс сахьат далалехьа. хIана аьлча цу ханналца сатийна хул муIаш яраш. хIаьта хьайбаш пантaш тедача станока тIа даха аттагIа а да. Iуйре панташ хьаьлхача йиш хул цу дийнахье а царна консервани е йолае. Хьайба станока тIа дIалаьлчул тIехьагIа, муIаш тедара ерригача операцена кхо — йиъ секунд эш. Цу хана хIара денна 35—40 хьайба муIаш тех совхоза хIара бригадо.

МуIаш тедача хана учета журнал леладу, цу тIа дIаязью пантий хIара парах йола даннеш: цар дозал, йоккхал - эIамигал (сомал меллай хьажа юст хоадаьча моттигера 10—12 сантиметр лакхагIа). йоахал. ХIара шера дIаязъеча даннеша хьежача, йиш хул хIара хьайба продуктивность меллай ха, торо хулийт панташ йоахка хьайбаш кхедечара кхоачамбоацараш дIадаха.

Лоамаи Алтайрча дукхагIа долча боахамашка панташта консерваци ю чоалханеча а дукха ха лоацача а технологех. Цу тайпара обработка яьчул тIехьагIа шоай хьалха хиина дозал 60 процент тIера а даьле, фармацевтически промышленносте пайда эца мегаргболаш хул уж. Боахама ахча хьаду «Медэкспортси» мехка дукхача пантокрин — лакха коэффициент йола тонизирующи средство кийчъеча фармацевтически заводайн викалаша продукци дIа ма ийцинге а. Цувах толамца пайда ийбу дукхача нервни системанеи дега пхьаьний системанеи хулача лазарашта дарба дара.

Аркадий КУДРЯ,
АПН корреспондент.

Сийлен улга тIа яьккхай

КПСС XXVI съезда решенеша юрта бахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь бехктоккамо декхараш толаме кхочушдара хьинар айдина къахьегаш ба Грозненски района «Куларинский» совхоза хьайбаш лелорхой.

ЦхьайтталгIа пятилетка хьалхарча шера къаьстта дика балхаш ду Абдулазиев Султана куьйгалла № 1 йолча шурий - товарни ферма коллективо. Итт бетта планагIа яккха езар 713 тонн йолаш, 759 тонн шура яьккхай цар шоай доахангара. ХIаьта пачхьалкхенга из йоккхара плап 109 процент кхочашъяьй.

Из толам боаннхабениаб эррига коллектив барти цхьоагIон йолаш къахьегаш хиларах. Тхьаь ялхайтта доярка я цу ферме дукхахча шерашка болх беш. Цхьа сагиц царна юкъе цхьа шиний плани тIаийца декхари кхочашца деш. Итт бетта баьча балха хьоккхамашка хьежача шийтта доярка хIара IаттIагара кхо эзар совгIа килограмм шура яьккхай. хIаьта вокхар — 2700—2900 килограмм.

Шерра-шерра дoккхий толамаш доахаш къахьег дояркаша Абакарова Курде, Алимерзоева Майзанта, Султаева Саламата, Исаева Любас, Исакова Зурас, Шахгириева Ягмана, Умарова Суайбата, Сурхаева Маслаата, Исаева Аьсета, кхыбараша.

Иштта цар къахьегарах укх шера итт бетта хIара IаттIагара 3005 килограмм шура яьккхай цу ферме планагIа яккха езар 2559 килограмм йолаш.

Дика хьож фермерча хьайбашка скотникаш Абакаров Ваймурд, Iбиев Хасбулат, Курбанов Ваха.

Хьайбашта цахаддаш доакъар хьатIаккхухь «Беларусь» яхача трактора тIа вагIача Алгиреев Бийсе, кхийши бешкарташи цIена хулийт бульдозер лехкаш волча Iбиев Кабуса.

Доярказшта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Исаева Любас. Укх шера итт бетта хIара ше беттача IаттIагара 3980 килограмм шура яьккхай цо. ДIадахача шера цу юкъа яьккхачунца ниййсйича укх шера яьккхар 323 килограмм дукхагIа я. Из толам баьнна Исаева республика дояркашта юкъе яьржача социалистически яхье котъйаьнарг а лаьрхIа республикански газеташ тIа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа яьккхай.

Исаева Любай Аьсет а я цу ферме доярка йолаш болх беш. Шиъ накъ санна толаме къахьег цо я. Совхозе болхлоша къона доярка шоай рабочкома членаллен юрта Совета халкъа депутаталлен хержай.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: «Куларинский» совхоза дикагIйола доярка Исаева Люба.

И. ОКАРОВА сурт.

ЛЕНИНГРАД. ДегIадоагIа вай мехко Германе Федеративни Республика' фирмашца леладу торгово-промышленни бувзамаш. Шин оагIонна гIойле йолча тайпара цар кхйю оборудовани, машинаш, халкъа эша изделеш.

Ленинградски торгови форда порте хаддаза цхьал ха доах ФРГ-ера хьауха моахьаш, царна юкъе а «Маннесман» яхача концерна йоккха диаметр йола турбаш. Каст-каста ФРГ дIаухийт «Лада-1600» («Нива») яха советски автомобилаш.

СУРТА ТIА: Ленинградски торгови форда портера докераш - механизаторашa А. Р. Кыйв, И. П. Куслин «Ладаш» ФРГ дIалхийта кийчъеш ба.

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОХЬАЖДОАЛЛАЧА МОЛХАЕХ ЛОРАЛЕ

Вай республике бIаь совгIа зIамига а доккха а хий да. Шолжацен Тийркацен дувзадеина кхы а дукха каналаш а да. Цудухьа боккха теркам тIабахийта безз лаьттан культураш лорадра, дохьаж доалла химически молхаш еттача хана царех цхьаккха хIама цу хишка ца яхийтара. Дохьаж доалла химикаташ хи чу яхача цу чу мел йолча дийнача хIамана чIоагIа кхераме я. Уж молхаш хи бухе йолх. хи чу тIаюлача баьцаштеи чкъаьраштеи тIаювш. Дохьаж доалла молхаш дуьнхаза хи чу ахийтача дайя дIадоалл пхандарташи Iовк, хIаланъю чкъаьраша Iов гувса моттигаш. Иштта бIехдаьча хи чу чкъаьрий хургхиларга догдоахилга яц.

Чкъаьрий чудолча хишта юхерча санитарни моттигашка уж молхаш тохара нормаш оттаеш я. ХIаьта тоха йиш йоацаш дIакъайлай ДДТ, гексохлоран, полихлорпинен яха молхаш. Цул совгIа зепаш деча хIамашта духьала самолеташца дема хьасапе тоха йиш йолаш а яц уж.

Юрта боахама, мелиораци хиш боахамеи, чкъарий боахама министерстваша мероприятеш оттаьй хиш бIехдергдоацаш. ХIаьта а уж мероприятеш телха а еш, лорац туш дохьаж доалла молхаш лелаю. Иштта, Сунженски района «Победа» яхача, XX партсъезда цIерагIча колхозашка, «Серноводский» совхозе постинцд яхача молхашца обработка яьй чкъаьрий чудолча хишта гонахьарча санитарни зонерча лаьттанашка дIайийнача юртбоахама культураш. Санитарни зоне дохьаж доалла молхаш йиттай Наурски района Ленина цIерагIча колхозе, Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхозе, Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозе.

Цу министерстваша яхар а ца деш самолеташ Iохувцаши хьалгIувтташи йола майда яьй Мечик яхача хина гонахьарча санитарни зонерча Гудермесски района «Белореченский» совхозе.

ХIаьта «Грозненский молочный», «Орджоникидзевский» совхозашкеи XX партсъезда цIерагIча колхозеи дохьаж доалла молхаш чуйола складаш хишта юхе я.

Воахамаша шоай фермашна цIув гулъю моттигаш хьалъяьйц. Уж ца хиларах укх шера аьхки хиш бIехдеи дукха моттигаш нийсъенний хишта юхе яхача фермашка. Из гIулакх гучадаьннад Урус-Мартановски района «Горец», Грозненски района «Горячеисточненский», Шалински района «Джалка» совхозашка. Бехке бараштa 50 сомагa дIакхоачаш гIод техад. Техадале а, гIулакхаш тоалуш дац.

Вай республике чIоагIа йоакхо и зIамига хиш лорадара. Цу гIулакха укх шера Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совето сошам тIаийнаб.

ХIанз балхаш деш латт Гехи-Чу, Сержень-Юрта, Алхан-Кала юрташка гIолле Iоухача хиний бердаш чIоагIдаре. ХIаьта а зIамига хиш лорадара, уж бIех ца дайтара, цар лостамаш нийсдара дола балхаш дизза чакхдахац. Цу гIулакха де доагIараш дац предприятеша, организацеша, колхозаша, совхозаша. Кхы а когIа да зIамигача хишта юхе бIеха хIамаш дIахувсаш йола моттигаш хилар, бахача паьхен юрта боахамеи хьайбаша тийна кхо дIаккхувсар.

ХIанз а тIехьа моттигаш нисъу зIамигача хишка тракторашт, машинаш, кхы техника юлаш. Уж моттигаш геттара дукха я Ачхой-Мартановски районе. Iалам лорадара, цу тайпара хан бIехдеш моттигаш ца хилийтара шоаш де декхарийла бар дац юртий Советий председателаша, активо, колхозийи совхозийи кулгалхоша.

Iалам лорадара йолча мероприятешта юкъе къаьстта моттиг дIалоац цох йолча Положене, баьцовгIаш лорадара дикагIча тайпара химически молхаш еттар. Юрта боахама зе деш йоцча хIамашца биологически хьажапе къовсам лоаттабар.

Н. БРЕЖНЕВА.
«Запкаспрыбвода» инспекце районийн госинспектор.

АПН корреспонденташа хоам бу

КХАЛНАХ МАШАРА ТIЕХЬАРЧА КЪОВСАМЕ

ХIара минута миллион совгIа доллар дIадохийт хIанз гера хьадарга. Цу Iалаьмате дукхача средстваех пайда эца йиш яр адамлена хьалхашка латта дукха проблемаш толамца къоастаяра. Иштта, масала, миллионаш бола нах бонц латт хIанз дукхаьл шоашта мала цIена хий ца хилар бахьан долаш. Эшаш йола средстваш ца хиларах магац адамлена тайп-тайпарча лазараштa духьала толамца къовсам лоаттабе, ший боарамга дилача Малхбузе хьалха хиннача ерригача рекордел тIехъяьнна бе болх ца хилара проблема къоастае. Уж-ерригаш а дукха кхы йола а проблемаш къоастае йиш хургьяр, нагахьа санна керда тIом кийчбарга дIаухаш йолча средстваех машара гIулакхашта пайда ийбеш хилча, аьнна заявлени йир АПН корреспондентаашка А. Думовгеи В. Шишковскегеи Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически Федераце председателa Фрида Брауна.

— Хьалда дола малхбузехьара гIозараш,— дIахо дувц цо,— тIа-тIа хьинарегIа гIерташ да вай планета тIара халкъаш ядерни тIом бе могаш а байта йиш йолаш а ба яхача уйлашка даха. Из гIулакх чIоагIа каралаьца да хIана укх сахьате Вашингтона кулгалду гIозараш. Цу тайпарча къамаьлаша нах агIан ца бига а духьала ца бахе а йиш яц.

Ядерни тIема кхерам тIера дIабаккхара тIехьарча болама юкъе хьинаре дакъа лоц кхалнах. Тха организаце тIахьехаргIа итташ долча мехкашка хиннай массайолча моттиге толамца чакхйийна кхалнаьха машара маршаш. Чакхйиннай дукха митингаш, собранеш, демонстрацеш, манифестацеш. Плакаташ а долаш арбийнаб кхалнах улицаш тIа, керда тIема кхерам тIера дIабаккхаре, машар чIоагIбара де йиш мел яр дара тIахьехаш дола книжкаш, брошюраш, воззванеш тийнай наха.

Оаха моллагIча торонех пайда ийбу машара манифестацеш яра. Иштта, керда шу долалалар деззеча хана хулаш дола рождественски цIейи традиционно шерра деззду Малхбузехьа. Из цIей долча деношка дукхача мехкашка машара демонстрацеш ю кхалнаьха организацешa, укх тайпара йола рекламни объявленеш арайоах газеташ тIа: «Эгтара дикагIа дола рождественски совгIат да вай бера машар бахьан хьинаре къовсам лоаттабар».

Хьинаре пайда ийбу оаха бIаьстан цIейх а — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха денах 8-ча мартахи поаной Денахи. БIаьсти е ахкан юххье поаной Денош хул Малхбузен дукхагIа долча мехкашка, Австрале, масала, из дп хул май бетта шоллагIча кIиранадийнахьа. Мел йоккхий а мел дукха нах юкъе болаш а яр укх шера Сиднее чакхйийна кхалнаьха машара демонстрацеш! Цу дийнахьа, май бетта шоллагIча кIиранадийнахьа, геттара дукхача мала дакъа а лоацаш тIема духьалара кхалнаьха демонстрацеш хилар США.

Кхалнах бар укх шера Копенгагенера Париже кхачалца болхаш яьча машара тIехьарча похода инициатораш а. Похода юкъе дакъа лаьцача кхелнеха во могадир американски воеццина Малхбузен Европа мехкашка керда ядерни ракеташ дIаниисъе гIерташ хилар.

Машара тIехьарча кхалнаьха боламера йоккха событи яр дукха ха йоаццаш Праге хиина кхалнаьха Дерригдуьнен конгресс.

Шеко а йоацаш ала йиш йолаш да, конгресса ньата кийчонах кхалнаьха тIема духьалара болам чIоагIбара йола керда импульс хинна хилар. ХIаьта тхо дог доахаш а да конгресса решенеша цу боламе дакъа лоацарий хьинар кхы а айдарга. Тхо дага да оахош деш долча балхий формаш кхы а шерагIа эргаяха.

Ядерни катастрофа кхерама духьала яьнна я тахан вай планета ерригa прогрессивни общественность. ХIаьта дизза кхетадеш а да, лаьттан тIа бахарий фу дIаьхдеш болча кхалнаха цу болама юкъе тIа-тIа хьинарегIа дакъа лоацаш хилар. Цудухьа да машар баьхан, кхохкам лаьгIбара, вай планета тIарча халкъашта эгара чIоагIагIа дагадоахкараши сагувсараши чулоацаш йола Советски Союза машара инициативаш чакхъяхара халкъаша лоаттабу къовсам толамца дIахо бахьара из ца кхобеш гIо де тхо кийча хилар.

А. ДУМОВ,
В. ШИКОВСКИЙ.
(АПН).

СССР-цара торговли Японена пайдана я

СССР хилар шин оагIонна юкъера фордий йистошкара торговли дегIаккхуылара проблемаш йоаза ена японски бизнесмений делегаци. АПН корреспондента Е. Бугаенко къамаьл хиннад делегаце кулгалхочуннa господинаца Окубо Масакатаца — Японе торгово - промышленни палата вице - президентаца.

— Торговли, — аьлар японски бизнесмена, — дерриге чулоацаш аьлча, нагахьа мара хилац юха ца соцаш светофора баьццарча сердалонна тIаьйодача экспрессана тара. ХIаьта тайп-тайпара социальни системаш йолча пачхьалкхенашта юкъера торговли къаьстта чоалхане я. ХIаьта а тхона бизнесменашта, хет шоана а оагIонна гIойле йоагIолча ерригачa торонех пайда эца беза аьнна. Вай мехкаш — вIаши юххера лоалахой, хIаьта вай мехкех хIараннега долаш да шоллагIчоа эша товараш.

1963 шера денз советски Гаьнарча Малхбоаленцеи Малхбоален СибарегIенцеи бартерни вIаьхо тIа торговли лелаю оаха, вошта аьлча эквивалентни сумма хулаш дола товараш хувц.

Дахача шера 100 миллион американски долларга кхоачаш дарьхьелар вай товарооборот. Цу тайпара йола торговли, дукхача шерий практико хьахьекхача бесса, пайдана а перспективни а я.

БарзI цу хьалха, — дIахо дувц Окубо Масаката, советски городана Хабаровскана юнал лелаеча Ниигата яхача города торгово-промышленни палато хьинаре новкъостал а дь. Японехьайш фордий йистошкара японо-советски торговли дегIайоалара йола комитет. Цунна юкъехьар тхьаь цаI города торгово - промышленни палато, дукха фирмаш, тайп-тайпара организацеш. 1977 шера оаха делегаци яхийтаяр Советски Союзе. ХIанз ена делегаци кулгалгIа я. Фордий йистошкарча торговле дуц йола тхоай городашки префектурашки дегIаккхулара йола торонаш гу тхона. Къоастадаь аьлча, Ниигата де лерхIар да ший порт дегIайоалар, из город товергIолга а торговли лаккъергIолга а хоаш.

Укхала дахка арадоалаш,— белгалдаьккхар японски бизнесмена, — оаха дагалаьца хиина хIама дар ткоашца торговли лелаеш йола городаш йовзар, компетентни болча советски кулгалхоша вайна юкъера гIулакхаш дегIахара перспективаш ювцар. Тхо иштта хьежад товарий номенклатурага, цар мабхаш а.

Тхо лаьрхIа да, — кертахдаьккхар японски делегаце кулгалхочо, — советски бийдал дукхагIа эца, эгтара хьалха вIор а эцаш. Советски оагIоно кхетадеш хIама да из. Тха делегаци хилар хIана новкъаш тIа а долаш йола поездаш лелача Байкало-Амурски магистрала малхбоалехьарча участкана юххерча Буреински яхача кIора бассейне. Цига дахаро дукхача тIемай уйла яйтар сога а делегаце дукхача кхыча членашка а. Со цецваьккхавар БАМе сайна бIаргадайнараша. Советски наха Iалаьмате чоалханеча Iалама хьоланашка юкъоаккхача эттуназмана бокъ керда машенникъ, хьалхо станцеши промышленни городаши.

Оаха кхеталар, хьалха IайхIача йиш йоацаш хинна дIаьхийтa Iалача ресурсий дагIараш БАМо хьастташ хилар. Цу магистрало заламбергба Находкана юххе, Приморье къулбехьен оагIорахьарча кердача портовни комплексана тIабоала никъ.

Ас лерхI, — аьлар Окубо Масаката ше къамаьл даьковлаш, — сибирски хьунa кхыча товарий а даькъерча контрактшта японаша хийцка кулгаш ядде могаргда аьнна, СССР-ца торговли пайдана я Японена, цо новкъостал ду вIаши уйлаш йовза, шин мехка юкъера доттагIай бувзамаш чIоагIду.

Е. БУГАЕНКО,
АПН корр.
Хабаровск.

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

РИМ. Тайп-тайпарча областашкарей провинцешкарей 150 эзар саг совгIа итальянцаш хиинаб машара, гера дIадаккхара, шоай мехка территоре тIара а ерригача Малхбузен Европера а американски ядерни базаш дIаяхаре тIехьарча дерригача къамаш машар юкъе дакъа лоацаш (сурта тIа).

Е. БАБЕНКО тассурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЧIОАГIГIА ХЬАЛЛОАЦ

Новкъоста Л. И. Брежнева «Шпигель» яхача малхбузенгерманиски журнала ена интервью хIара дийнахьа тIа-тIа дукхагIа ювц. Цох дола хоамаш ух Прагера а Софиера а, Нью-Йоркера а Канберрера а, Лондонера а Делера а, Боннера а Аддис-Абебера а, Мехикора а Парижера а. Дунен итташ а ятташ а столицаш юкъейнхьа из список кхы а яIаькъо йиш яр — иззал чIоагIа дувц советски кулгалхочо журнала хаттараштa дена жопаш.

Советски Союза лоархIамегIчарех цаI долча цу документо (хIаьта дунен общественносто иштта лерхI Л. И. Брежнева денна жопаш) иззал чIоагIа теркам тIаоаш хилар кхетадеш а иштта хила доагIаш а да. Дерригача дуненна, дерригача адамлена дагайоахнача эгара сагатгIайолча проблемах СССР-а хеташ дар геттара хоадам болланне ннйсеи дIадоэзийтар Л. И. Брежнева, эгара хьалха вай планета халкъашта чIоагIа машари тешшаме кхерамален Iалашъяра проблемах хетар а доалийташ.

Политически общественни деятелаша дувцаш дараш тIа, обозревателий комментареш тIа къаьстта белгалдоаккхар фуд аьлча, из да дунен халкъашта юкъерча гIулакхашкара кхераме кхохкам дIабаккхарга, ядерни катастрофа хилара кхерам цIенбаь дIабаккхарга бода ниiса а тешаме а никъ Советски предложенешеи инициативашеи хьабеллаш хилар. ЦIи хезача малхбузенгерманиски общественни деятела, отставкерча инарал-майора Г. Бастиана белгал ма даьккхара, «Л. И. Брежнева интервью тIара уйлаша предложенеши Iалаьмате лоархIаме я». «Арбайтерцайтунг» яхача австрийски газето лелечох, «дунен тIарча лоаттама шингаьа эза доацаш мах беш мел вар ядерни катастрофа ца хиланй-тара Советски Союзо а Л. И. Брежнева ше а до йиш яр ду ца аьлча варгвац».

Гераш Iоадела юхасоацадара, гера дIадаккхара тIаерзаьь йола интервью тIа оттаяь конструктивни программа ше мел волчо нийса лаьрхIа тIаццаргхиларга, шеко йоацаш. Доггаха хала дар, Советски машара инициативаш чакх ца яйта гIерт Вашингтон, эхь ца хеташ факташ тIаIаттIара йоахаш а «советски тIема кхерамах» бола фаьлг хьалгувсабеш а. Из фаьлг цунна эш ший агрессивни де лерхIараши планаши къайлачахьара, белгала аьлча. Советски Союза тIаерзаь йолча кхессача юкъерчIа гаьнара кхоача керда американски ракеташ Малхбузен Европе дIатаръяра планаш а кхухьаш. Ядерни доп Европа мехкий доазон тIа хилийта ловш я США. ший территорена хIама а ца кхетийтаргйоацаш. Укх деношка цу чьакъехьа дийцар президента Р. Рейгана, пачхьалкхен секретара А. Хейга, кхыча американски кулгалхоша.

ХIаьта дунен халкъашта IаьIккха а гучадаьлар Москвана машар безаш хилари Вашингтон агрессивна тIаккхуваш хилари. Л. И. Брежнева интервьюх лаьца планета тайп-тайпарча миIкигашкара ухача хоамашo хьахьокх КПСС-о, Советски пачхьалкхено чакхдоахача гIулакхий вай планета тIа бахача дукха а дукхагIа болча наха лакха мах белга, советски кулгалхочун дешаш машар лорабарах а чIоагIбарах а бола тешам санна цар тIаэцилга.

ГЕРЗ ЭГАДУ

Кердача тайпара Кубана духьала кхераме хорш еняй официальни Вашингтонага. ХIанз США правительстве дувц Куба Республикана духьала «карательни акцеш» ярах

Доккхийча гIулакхаш тIа барий вихалаша йоах, яхаш американски администраце агрессивни планех эгтара хьалха хоам бир «Нью-Йорк таймс» яхача газето. 5 ноябре араьннача номер тIа, белггала аьлча, цо яздора цу мехка духьала тIема гIулакхаш чакхдахарга дIакхоачаш йола Кубана духьала моастагIала операцеш массехь варинт пачхьалкхен секретаро А. Хейга Пентагона моцаьь хилярах. Царна юкъе яр «кубински побережьяна блокада яр, американски ВВС низ дIагойтар», гIайреи берда йисте йоккхий тIемафорда манёвраш чакхъяхар. Дийцад США-х тийша йолча цхьайолча латиноамерикански режимий герзашцарча низаша дакъа а лоацаш гучахьа тIом барах а. ШоллагIча дийнахьа цу газета сиича интервью тIа кIезиг-дукха хьула а дь цох дийцар А. Хейга ше.

Уж ялха дешаш ца хилара тешал ду США правительства чакхйоахача цхьайолча практически акцеша. Куба берда йистошта гаьна йоаццаш — Карибски форда тIа дIайолаьй йоккхий тIемафорда ученеш, цига дакъа лоацаш я «Кеннеди», «Эйзенхауэр» яха авианосцаш юкъе дола 40 гаргга американски тIема кема, американски ВВС 200 самолет. Вьекес яхача пуэрториканскни гIайрен тIа десант Iоиссе лерхI.

Ер я кхерам тIатоссаш йола цхьаькха факт — Вашингтона гаьна йоаццаш дIакъайла наIараш а йолаш чакхйоаккхаш я Америка мехкий герзашцарча низий командующей совешани, цига пентагонцоашца цхьана дакъа лоацаш я Чиле, Парагвая, Гаити, Гондураса, Сальвадора, Вашингтона сателлиташ долча цхьадолча кхыча мехкий лаккхера армейски чинаш. Цуэва яхача Никарагуа агентства хоам ма барра, совешане дувц Кубай хьалъехьа Рио-де-Жанейро оалаш долча договора положенеш Куба хьалъехьа юкъейоалаяра дош. «Шийла тIом» лаьттача шерашка Латински Америка мехкашта США-с чакделлача цу договоро американски администрацена торо лу «межамерикански нилеш» да аьнна ший бIу регионa моллагIча мехка чубахийта.

Шеко яц, дуьцар дунен сообществе ший сий даьккхача мехка духьала герзаца кийчъяьча авантюрана кийчо ярах долга. Куба Сальвадора гIулакхашта «юкъелех» аьнна бахьан а даьккха из де кийчлуш я США. Хоаш ма хилара, из дош доацилга хьахьекхар Куба Республика правительства санна Сальвадора халкъа патриотически низий кулгалхоша а.

Гера а эгадеш Кубана кхерам тIатувсараша дагаккхаба деза из мохи социалистически содружества доакъошхо йолга. Авантюраштa тIера баралшта ха деза шоаш лелабу провокацеш никъ кхераме тIехьле йолаш болга.

КХОХКАМ ЧIОАГIБУ

Гаргарча Малхбоалене милитаристски кийчо елга чIоагIду США империалистически гIозараша. США, Египта, Омана, Судана, Сомали герзашцарча низаша дакъа а лоацаш тIема ученеш дIайолаьй цига. «Брайт стар» яха кодови цIи йолча манёврашна дакъа лоацаш ва США тIема контингента 5 эзар саг, «М-60» яха танкаш, 155-миллиметрови гаубицаш юкъейола тIема техника дIайихьай Египте. Iарбий мехкаш кхераде безам болча Пентагоно дIахьайкадьь: манёврашка дакъа лоацаш хургъя Къулбаседа Дакота яхача американски штатера хьалгIайттача «В-52» яхача стратегически бомбардировщикаша Ливе доазон юхе ядача объекташта бомбаш а яйтта, египетски территоре тIа Iо ца ховшаш шоай бехкаш юха гIоргъя, аьнна. Милитаристски сленакла сценаре тIа белгалъяь дукха кхыйола операцеш а Ливе доазон гаьна йоаццаш чакхйоахаргъя, Iарбий мехкашка лерхIачох, из да цу суверенни мехка гIулакхашта юкъарча доацаш юкъетIертилга.

Израиль манёврашка дакъа лоацаш еце а, Тель-Авива доал деча гIозараша чакхдоахача гIулакхаша тешаву цар, хьалхагIа а санна, океанил дехьарча шоаш хьаллувцарашца цхьана регионера хьал кхохкадара шоашта мотар долга. 9 ноябре израильски самолетий группа Саудовски Аравe фегарча доазон тIа лаьлар, бакъда саудовски истребителаша аркхайир. Теркам тIаоэаш да цхьа хIама. «АВАКС» яха разведывательни системаца кийчъяь Саудовски Араве йолча американски яиъ самолето, укх шера июнь бетта израильски авиаце Багдадерча ядерни тохкамий центра бомбаш еттача хана а санна мара, «зен-зар» доазув толхадаьраш. Гучадаьннад израильски самолеташа укх тIеххьарча массехи шера Саудовски Араве фегара доазув телхаделга. Бакъда, Эр-Риядо новкъостал дар дехе а, Тель-Авив — регионера ший керттера союзник бехке дара дош хорадагIаш Вашингтона, «сабаре» хила аьле тIахьехам а бий Iа из.

США а цун союзникаша а Гаргарча Малхбоалене милитаристски ценхоэ мехьаръяккхара чIоагIа духьала ба Iарбий дуккхача столицашка. Антиамерикански демонстрацеш чакхъяьлар Триполе — Ливе столице, духьале яра митингаш хилар кхыча мехкашка. Iарбий общественносто США политика харцъелга гуш да непайоазон оагIонаш тIа а. «Ан-Нида» яхача бейрутски газето «Брайт стар» яха манёвраш чакхъяхар «Гаргарча Малхбоалена а Къулбаседа Африкана а доав де гIертара тIаерзаь американски план кхоачацъяра аргIанара этап я», йоах. Газето белгалдоакхх, «хьатIайоагIача хана регионера американски хьашташ лораде да» США-на дагадоаллар.

А. ЩАЛЬНЕВ,
Н. СЕТУНСКИЙ,
Г. КУВАЛДИН,
(ТАСС).

СА ВОША, СА ДОТТАГIА

Яндиев Жамалдий кхолламах йола уйлаш

Ма баьхьуш хиннав «Юкь духьал этта патриша, юкъ бIаргагIа. Доккхадар гаьнара гу», аьнна Есенин Сергей. Яндиев Жамалда — гIалгIай литература бIарчча этап, цун сийрда, гуманни, геттара бока оагIув. Хала хета в. из йовзийта бакьахь тахка яц нохч-гIалгIай литературан критика.

ТIИРКА йисте хьатIаьннача баьций хоза хьаж, дукха за йоаццаш маьнга тIехкача аьлах кьадаь аргIаш санна из ваьча Вайты ахача юрте юха латтача Баш-лоамен Мехк-лоамен лаьхлен тIера дIейккача дийцаьа мела мо мерза шелал йкьаш боагIа мух санна литератураиа юкъевера из.

Тхьаь иттлагIа шераш дIадаьлалуш йовзанаш да волавелар Жамалда. ГIалгIай литературо цул хьалхагIа итт шера Iоаьхьа традицей каравоалаш дукха за яккхенаар цо. Вахар ше за а цун, ше уйла е а ваьлар из. Цун хьалхарча стихашка (тIехьарчарна а) хьонхолаш хинна сурт-сибаташ, цар уйлай кIоаргал, ритм кадай, тIах аьнна, юхатохе хала йолаш яр. Укхаза деррига а сатем байна, айдаьна дар. Цудухьа цун заманхошта хеталора поэза кхьачар хоачача дийна тIаьагIа дог-майра говра-баьрий ва, аьнна. Дийна когашта кIалхар лелха сийгаш санна дар цун стихай мугIараш.

ХIьета хьона Жамалда цу тайпарча говра-баьрена тара а вар. Уж юкатоха низ боацача, хаьна бодача дийна тара яр «Наьна илли», «Ха» яха цун хьалхара стихаш. Цудухьа цкъа хIама доаццаш дац хоачача дийна, массе говра сурт-сибат цун ерригача поэзех чаккйоалаш хилар. Цун сухалца тардуш да поэта дегардераш, уйлаш.

ХIанз, Яндиева Жамалдий стихаш юхайийшача, шьера гу поэта кхоллам кхьегIа а чIоагIа а хиннилга, цун поэтически таланто вайна юхайнтай кIоарга пар, йIаьхий тIехьле.

Шийн ниiсаркоша а цул хьалха хиннараша а санна дIаболабензар цо поэзера шийн никъ: массанена довзаш долчох ца а дуwаш, неза хьекар да а ца гIерташ, кIаьта цу шерашкера къамен поэзи цок къастанза яр, Яндиев Жамалда дIавола пуше искусствана деним хьалхашка латта доикараш: шийн кхетар, поэт хиларах тарро лаьттан тIара шийн дехар, шийна тIалатта бехктокхам кхетабе гIертар.

Цу хана цун кхаьчам хилла поэтически опыт яцар, бакъда, из геттара чIоагIа лоаш вар социализма хьальярах а лоацача хана — 20 — 30 шерашка шийн халкъа вахаре хиннача тамашийна хувцамех уйла е. Цу хувцамий теш вар, царна цхьана хьалхийнавар из, церца хьехиннаяр цун мировоззрени.

Ше къона хиннача шерашка Яндиев Жамалдас язйир шийн маIанга диллача эггара къаьгагIа йола «Даьхе» яха стихотворени. Сених я из! Готтача лоамашка хьелизийнача а «тIаьркъе» йоддал мара, сийна сигала мара бIарга ца яйнача а поэта Даьхенах яха норадир шийн тайпара кIоарга маIан дола дешаш. Тамашийна да цхьаькха: эрсий творчески интеллигенцеца наг-нагахь мара, аIашегIа ца воттаеннача, кхыметтал вай Даьхен стохкца а духхе ца хиннача, цо геттара нийса, поэтически кIоаргга, хIара дешаа маIан, идея, сурт-сибат оттадеш болча меттала дийцар эрсий халкъа оамалах, цун камаьршача дегах, шийн бIубенна, нах геттара дукха безаш из хилар.

Лирически турпала цIенкха дагадеха хIама дацар из, из яр кердача лоамарочун — патриота а интернационалиста а идейни позици, цун дог-уйла.

Цун оамал геттара къаьга гучаьлар фашистски Германе вай мехка дукъьела тIом баьча шерашка, вай хьамсарча Даьхенна боккха кхерам тIаьттача шерашка. Яндиев Жамалдий лирически турпал денал дарашца моастагIа хIалакве аха сийле ба. Даьхенца я поэта ерригa уйлаш, дог гIоздоах цун нотелонаше, дилла моттиг йоацаш новкъа хул цун гIуланкхаш лерттIа лелаш ца хилча.

ХIАНЗ, Яндиев Жамалдий стихаш юхаешаш чIоагIагIа теш укх сийрда, чакх са дегIаш хIана яц аьнна къаьга, дог тохадолийташ хоза хиларех. Шийк бIубенна, хIаман шек ца хилара уйлаш цIаьхха юкъагIа йоах «Са дега оаз тIеммошта гIатталохьа, са доаццаш цун гIийла гом бисар» яхача дешаша. А, из дац дуненцара Iадика юаца эза ди хьатIакханарах кхеринга (кхоачча ди а цкъа юха ца соцача баргбаца). Из да дега мел даьллар, да мел лийрзiар да ца кхер новкъа хилар.

Ма дарра аьлча, Яндиева Жамалдий поэзи деним а цхьан хIаманна денкарийла хиларах йола поэзи я. Вой Даьхенна, нанна, хьамсарча халкъа, дега дукхе езачунна къайлишка денкарийла хиларах йола поэзи. Цигара хьедовгIаш дац-хьогI из иштта бока, кIаьда хилар!

Цун кхолламе никъ дIаболабелча денз Яндиева Жамалдий поэзи белгалйоалаш я Даьхенна а дукха дезача халкъа а гIулакх дара тамаш шоайла вIешийна юкъаенна хиларца, цаI шоллагIчо йIаьхий еш хиларца. Шераш дIа ма ук массанена юкъара поэрхIам бола, деррига адамлена цхьан тайпара маIан дола хIамаш дукхагIа дувц поэто.

Шераш дIа ма ух халкъа хьалхашка ше дукхагIа декхарийла лерI поэта. Цу даькъе хIанзалца ше дьар вIалла а хайра хетац цунна. Бакъда, Жамалдий поэзи тIехь-тIехьагIа аналитичнагIа, хьекъалагIа, гонахьарча хIамай уйла еш хул. Хьамсарча халкъа а Даьхен а поэта оттадеш дола сурт-сибат маIан кIоаргагIа долеш, доккхагIа а шерагIа а долеш да, тIа-тIа дукхагIа уйла еш дунен а адамлен а кхелий. Цун стихаш дунен тIа тIом хьоабе гIертарашта дуьхьала юкъ.

Поэта кIоаргга уйлаш, наха юкъера гIулакхаш цо шийн тайпара дашха гIертилга дика гу наьнах, дукха езача кхалсагех лаьлача произведенешка. Уж стихаш цхьа шийн тайпара тональность йолаш я: наьнах хьаьлараш — кIаьдача басарашца, вахар пошца хиларех уйла ерца белгалйоал. ХIарене чIоагIале, вахара низ тела лаькъарг боаца хьист болча, сийрда денош долча хана а Iаьрка моржаш тIаьаьйнача хане а деним вайна уллув латтача, ерригa хало а бала а шийна дIатIоца кийча йола наьна геттара хоза нравственни сибат хьаьлоизаш йола стихаш кIезига яц поэта.

ГIалгIай поэзе ше хьалзара творчески гIа баьккхача дениз чулоацамга диллача IелаьмагIа йоккхий, формага диллача шоаш моргаш хоза кхьа йоаца, хIаране дог тохадолийташ йола дукха художественни образаш хьаьккхелла Яндиев Жамалдас. Поэзе цIенкха этта наькъаш дийха дац цо, цIенкха кхьачар санна хаде, кхьна поэташта тара зила гIийртавац из. Цо мел хIдаьр цун шийн дегах чакхдаьнна, цо ше литта да.

ЦУН ЦIЕРАЦА дувзаденна да бIаьсти Iаламо доаккхаш санна безама лирика гIалгIай поэзе знзе деккхар. Яндиев Жамалдий безама лирика цIенкха а хинная тIаргIоллара алара аьхь, уйла е чулоацам а ладара болаш. Поэто вайна боезийтача лирически турпала дега Даьхе, нана, ше хьалхийна лаьтта санна беза а боча а ба бола безам. Цо тел цунна вахаре низ. Царех я «Сона йицлургьяц», «Эрсий йоIагах яха, кхыйола а стихаш.

Дукха дийца шаьрденнача дешашца а доацаш, кхьчарна таро доацача, шийн дегах чакхдаьнна, литтача дешашца дувц поэто безам яхар фуд духьалша дайзача лирически турпал гарча хьалаз. Поэта хьачоз, вахаре запача наькъашка тешаме ноекъост а доттагIа а хила еза дега дукха езаш яр.

Яндиев Жамалдий лирически турпала низ тела, наха лаьрхIа керда иллеш хьаккоплара цун дог уреуттадер безам ба. Цхьабакъда, безам вахаро оча чонех лораба санна, зала да илли хьекзолла а. Цудухьа шийна езачунгара хьедеза цIенал а тешаме а хилар санна дола доккхий хIамаш дIадез поэто шийн вдохновенегара, шийн иллешкара. Цо царгара дIадех дог-уйла цIена хилар, Даьхенна, шийн халкъа чIоагIагIа мутIакхье хилар. Йоазонаш даре дог уреатта хе цкъаза цо тарьйо наьна сибата, хьамсарча лоамашта, дукха езачоа, цкъаза Пушкина, Лермонтовна, «сира дий» оалача сихха дIайодача хана. Цунга деним кIайнаш хиннав поэт. Из цунна эшаш хиннай «Даьхенах иллеш даза, бакъдар кхайкхаде».

Яндиев Жамалда нийсо лелаеше денал долаши граждани хиннав, из вай хиннав наха дика дара а поэзоно а. ХIаьта поэзе кIерам бе боаллаш дым тIа вагIаш чакхьийкхзе из дуненахо йьамех латтача советски литературе сийрда лар юзе а юташ.

Х. ТУРКАЕВ.
СССР советски йоазонхой Союза член, НГIАССР Iилма заслуженни деятель.

Грозный: гуйре

З. БАТЧАЕВА фотосурташ.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

БЕР ЯСЛЕ ДОДА

Бера дегIо деина дегIавахара процесс лов, воккхача сага дегIа санна а доацаш цун чIоагIагIа Iотхьам хул гонахьарча дикача в воча а хIамах. Цудухьа дика кийчде деза садике дода бер. Берий коллектива юкъе хувцалургда царна массаза а цIагIа дIаргагуш дола вахар. Iомаергьа дика самалаш, кхетаергьа дисциплина.

Нердача моттиге аттагIа, сихагIа дIаIамаргдолаш хьалхе а кийде деза бер. Шин-кхо кIира да из дIаIамаш йола юкъ. Хьалхарча деношка низкъала хул бераштa, уж кхералу моттиг хувцарах. Ясле хьалоаладаьча бера магац шийна дезар в из дезар а дIаала, цудухьа вIалла сопа а ца луш дукха дела из. Группана юкъе цо дIатетт даар, сакъердаш бац цунна ловзоргашца, из кхер ца довзача берех а бокхийберех а. Цу хьале бер массехк дийнахьа хуле. юкхьенца ясле хьалеча цамогаш хулаш нийсьу. «Ясле дIаангад а алалехьа цамогаш хиннад тха бер», — оал даьца-ноаноша.

Берий учреждене персонало шийн хур ду уж сихагIа шоаша хьанйтара, царна цхьанкха тайпа инфекционни лазар ца хилийтара. Нагахьа но хьалхе а бер ше хIама яа, лоаза Iомадаьдеце, нагахьа из тхьоесаш теркадаьдале е леладе дезачул совгIа мархIа лоладаьдале хала хул цунна яслерча вахарца барт бе, тIаиа.

Ясле бер дIадала дага волчо участкови педиатора яхача тайпара режим оттае еза бера, цо яхача тайпара даа хIама, кхетам бала беза из хьахиннача хьалхарча деноша деза.

ДIадалалехьа цхьа бутт хьалха ясле дига кийчде деза бер, цо цIагIа дуа хIама а из даара ха а яслерча дуача хIамаца а из даара ханаца а цхьатара хила деза.

Яслешка дутаргда яхаш бераш кхераде мегаргдац, бера дего дикагIа, хозагIа тIааргIолча тайпара ювца еза уж, бера тIадехка деза чоалхане доаца, кхоачашде цун низ кхоачаргбола денхараш. Хьалхарча шин-кхаь кIира шиъ е кхоъ сахьат доаккхийташ, тIаьхха кIезиг-кIезига ха Iотаетта еза бер дикагIа группаца дIаIамаргдолаш. Салоiача денoшка ма хулла цIагIара режим яслерчунна дIагIайийрза хила еза.

Хьамсара дай-ноаной! Нагахьа уж хьехамаш оаш кхоачашдой шун бер дукха аттагIа а лазарех хIама доацаш а дIаIамаргда яслера, хIаьта гIоддаха а ухаргда шига.

М. САБАУРИ,
санитарни просвещене ЦIен лор-методист.

АЬТТУВ БАЛБА ХЬА, «АЬРЗИ»

«Аьрзи»... Из цIи йолаш я Назранерча районни культура цIагIа вIашагIъелла вокально - инструментальни ансамбль. Ах шу совгIа ха мара яц из коллектив хьахинна, бакъда, хIанале музыкальни искусстве шийн дош ала гIерташ, керда дар лаха гIерташ хиларах дика дIайийзай из районе.

Ансамбла доакъашхой ба музыкальни говзал йолаш бола производственни предприятешкара къахьегамхой, школий дешархой, культура болхлой. ХIаьта а музыки кхетаеш вола ши — кхо саг вIашагIкхийттавар аьнна хьахулаш хилац кхоллама коллектив. Ший говзал из ярра хьагойта духха хьалаш яц цунна: инструменташ, репетицеш е зал, дика кулгахо, кхьчар.

Из дика кхетаьлеш болча райисполкома культура отдела а района культура ЦIен а кулгалхоша кхоаненга ца дехкаш Iалашдир къонача коллектива товлал дегIайоалара эшаш мел дар.

Дукха ха ялалехьа хилар хьалхара концерт. ТIаккха шийн иллешца а ашарашца а къахьегамхой самукъдаккха лерхIаш йола коллектив ала аьлар района производственни а юрта боахама а предприятешка.

Къаьстта дика тIанийцар из Назранерча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе, совхоз - техникума, «40 лет октября» совхоза болхлоша, района комсомольски слета доакъашхоша, кхычар.

Ансамбла репертуар йIаьхий а интернациональни чулоацам болаш а я. Цунна юкъе да вай мехкарча вениараша йолча республикай композиторий а моттигерча авторий а иллеш.

Белгалдаккха деза, царна юкъе коллектива концертмейстер йолча Евлоева Ранс муам баьккха иллеш хилар. Уж да М.-С. Плиева, Г. Гагиева, В. Мусатова, М. Вышегурова, кхычар стихаех даьха иллеш.

ХIанз ансамбль кийчлуш я декабрь бетта Грозне хургйолча фольклорни иллие республиканск конкурс дакъа лаца а Нохч - ГIалгIай автономни республика хьахинна 60 шу дизарах Нохч - ГIалгIайче шийн лоIамагIа Россе на юкъекха 200 шу дизари накъаболхаш керда программа оттае а.

МалагIа да оаш цоашта хьалхашка оттадаь керттера декхар аьлча, ансамбла художественни кулгалхочо М. Дзейтова аьлар:

— Тха керттера декхар да — тхоай кхолламца наьний доттагIал чIоагIдар, машара тIахьехар, из дIадаьлча, вайнаьха музыкальни искусствана пропаганда яр.

Из царна карагIдаргхиларах теши а тешаш, ала доггаIа: аьттув балба хьа, «Аьрзи» музыкальни искусства кIоаргIенашка кхача.

С. ЧАНОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Атеисташ кхебар — лоархIаме гIулакх

Город Назрана № 4 йолча юкъерча школе боккха теркам тIабохийт дешархошта атеистически кхетам балара. Хьехархой коллективо шийн хур ду коммунистически дог-уйла долаш бола интернационалисташ хьалкхебара. Цудухьа из болх ма хулла дикагIа бувза гIерт уж цоай урокашца.

Атеистически кхетам луш школе пайда эц тайп-тайпарча средстваех а формаех а. Укхаза болх беш я «Атеист» яха кружок, цун доакъашхоша кулгал а деш бетта цкъа арадувл «Къона атеист» яха пенгазет, хьехархо М. У. Кодзоева кертe латтача «Заманхо» яхача лекторий группо лекцеш еш, беседаш ю.

Дукха ха йоалдаш эрсий мотти литературен хьехаш йолча Н. У. Мальсаговас ше кулгалдеча класса дешархоша кийчйир 4 — 7 классашта лаьрхIа йола «ГIанаш гIанаш гари» яха сбор. Укхаза бераша дикагIа кхетадергдолча тайпара дийцхар гIанаш, оалаш ма хиллара, шайтIай балхах кулаш хIама доацилга а царех тешаш хилар нийса доацилга а. ГIанаш сага дегIагарча хьалага, цун дагалаттачунга, могашалга хьежжа гуш хилар а. Цул совгIа, Н. У. Мальсаговас дика дIахьу из болх шийн урокаш тIа а. Нагахьа из дика Iаьдалашта духьала язьь йола произведени Iомаеш хуле бераштa сакъердамегIа хургйолча тайпара ювц цо из. ХIаьта атеистически балха берий дегашна дикагIа лер юттаргъя аьнна хета произведени ювцаш йола конференци чакхйоах.

Иштта, дешархой теркам гIазар иттлагIча классашца Р. Г. Дахкильговас дIайихьача «Химии дика гIуланхаш» яхача сайрено а.

— ХIаьта а, — йовх школа завуча М. Султыговас, — дукха да тха школе хIанз а дика Iотхьам наьха но ловш дола бераш. — Из да цхьаболча хьехархоша йоагIIача тайпара атеистически кхетам балара йоаккхо ца елга. Цхьа масал доладергда аз 7 «в» класса дешархочо Тумгоев Жамбулата галстук лелае ца тугаш духьале елта хайра тхона. ДIатехкача кIаьнк кхеравалаь хиннавар из Iоэллача моаттгIата гIоргва, даьлех варгва яхача цIагIа дувшача а арахьа хозача а баьде уйла йолча наьха хабараша. Бакъда, цунца а цун даьца-наьна а къаьст-къаьста болх бича кIаьнк галстук лелае а оамалашта тоьал эрга а ваьлар.

Ала деза, дешархошта атеистически кхетам луш болча балха юкъе школана шефство лелаеча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводо а лоархIама дакъа лоацилга. Цу предприяте партийни а комсомольски а организацеш вIаштIехьдоах берий дашта-ноаношта юкъе беш бола дина духьала кьовсам лоаттабара болх шерагIа боарж. Школе даьшта-ноаноша чакхйоах атеизмах уж дIакхетабеш йола собранеш, беседаш.

ХIанз хьехархой коллектива а лекторий группа а кийчлуш я ср бутт чакхбалаш 4 — 6 классашца В. Тендрякова «Чудотворная» яхача У. Гайсултанова «Iарби» яхача произведенех йола конференци дIаяхьа.

ДIахо болача хана школа партийни а комсомольски а организацешна лаьрхIад дешархошна а беш бола атеистически кхетам балара болх кхы тIа а тоабе. ХIанз аьлча, наьна а е дав дагардар берага кхоачандаь, берий хьача е наьна бIарахьежаш цар лелад**е**р деладе гIерташ хулаидаь.

С. АРЧАКОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Iуйранара гимнастика.
10.05 — «Вперед, мальчишки!».
10.50 — «Росто дог». Художественни фильм.
12.25 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.50 — Еррийне хиннача IX Ерригсоюзни телевизионни фильмай фестиваля призаш яьача документальни фильмаи программа. «Iула гIелъа» (г. Фрунзе). «Председатела дувцар» (г. Ереван).
16.35 — Советски поэтий стихаш.
17.05 — «Болдинская осень». Музыкальни фильм.
17.35 — «В. Маяковский — художник».
18.00 — «Пленаш — вахаре». СССР-е чуIеш дола цIенош хьалдарахи социальни Iалашдараш йола кинопрограмма.
18.50 — Центральни телевидене Ерригсоюзни радиои йоккхача берий хора концерт.
19.30 — «ХIара сурта тIа — наьха».
19.45 — «Тахан дуне тIа».
20.05 — СССР Лаьттахьарча Совета депутаташа дувц. КПСС ЦК член, Социалистически Кахастама Турпал, Казахстанерча КП Кустанайски обкома хьалхара секретарь волча Демиденко В. П. выступлени.
20.20 — Халкъа художественни коллективай выступлени.
21.05 — Л. И. Брежнев. «Дагалувцараш». Глава 2. «Чувство Родины». Iоеш СССР халкъа артиста В. Тихонова.
22.00 — «Ха».
22.35 — Боксах йола Дуне кхьвера кубок. Полуфинал. Кхьалера передача.
23.55 — «Тахан дуне тIа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — «Партерр». Документальни фильм.
10.05, 12.05, 17.00 — Французски мотт.
10.35, 11.35 — Хими 10 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Малх.
13.35, 13.45 — Ботаника. 5 класс.
12.50 — «Шахматни школа».
13.25 — «Эзаш йий—тe сийна яраш?». Iилман - популярни фильм.
14.05 — «Двин Глаз вахаде ннимнашь». Й. Гидройски произведений дагIоашка гIолла.
14.50 — Экран — хьехархочоа. Физика. 10 класс.
16.20 — Музыка. 5 класс.
16.00 — Бернард Шоу. Хьалдара передача.
16.45 — «Тоьлашта дешна тIаь». Телевизионни документальни фильм.
17.25 — «Дуне хаамашта юкъера обозрени» (гIалгIай меттала).
17.50 — КПСС XXVI съезда решенеш — вахаре! «Бокхам лелабе, хIамах пайда я эцаш, хIама кхаде» (нохчий меттала).
18.20 — Фильм-реклама.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайчена гIолла».
18.45 — Дуне хаамашта юкъера студентий Дн. ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома секретара В. Петровай выступлени.
19.00 — «Нохч - ГIалгIайче тахан».
Грозненски телевидене студе документальни фильм.
19.40 — «Бийса цаьгвал хийта шун, бераш!».
19.55 — «Сибирякаш». Художественни фильм. ШоллагIа фильм.
21.05 — Оперех балетех солистий концерт.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Михайло Ломоносов». Художественни фильм.

18 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Iуйранара гимнастика.
10.05 — «Дукхаеза стихаш».
11.00 — «Михайло Ломоносов». Художественни фильм.
12.30 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.50 — Кинопрограмма.
17.05 — «Тхо Махтрера да». Фильм-концерт.
17.15 — «Эрсий къамаьл».
17.45 — Д. Д. Шостакович. № 1 йола квартет.
18.00 — «Мичча шо эурчачи!».
18.30 — Гашпе-Бисау республикай балета артистий выступлени.
19.00 — Яхь 270 шу дизарга. «Михайло Ломоносов. Iилман-популярни фильм.
19.30 — «Сакъердаме моттиг».
19.45 — «Тахан дуне тIа».
20.00 — «Гуччахьара къамаьл».
20.30 — Футболах йола дуне чемпионата отборочни матч. СССР вIашагIтехха команда — Уэльса вIашагIтехха команда. Тбилисера передача.
22.00 — «Ха».
22.35 — Союзни ЦIен Колонни залера искусствай мастерий концерт.
23.35 — «Тахан дуне тIа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — «Александр Прокофьев». Документальни фильм.
10.05, 12.05, 17.00 — Немецки мотт. Iомабара, 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Сага анатоми. Физиологи, гигиена. 9 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически эпизод.
12.40, 13.40 — Юкъара биологи. 9 класс.
13.10 — «Шолла, вай-ноаной».
14.10 — «Декабристех дола дувцараш. И. Пхачм.
15.10 — Экран — хьехархочоа. Ботаника. 5 класс. Оала.
15.30 — Юкъара биологи. 10 класс.
15.55 — Бернард Шоу. 2-гIа передача.

16.45 — «Горизонты содружества». Телевизионни документальни фильм.
17.35 — Кердача пионерий вагIонашка гIолла. «Вай заманхочоа дола дош».
17.55 — Киножурнал.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчена гIолла».
18.25 — «Ударни гIишло хьалъекь».
18.45 — «Сибирякаш». Художественни фильм. 3-гIа 4-гIа фильмаш.
21.00 — «Советски Союза гIулакх дем ва!».
22.00 — «Ха».
22.35 — «Такп». Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

17 НОЯБРЬ

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
6.50 — Музыкальни антракт (эрсий меттала).
6.54 — Автоинспектора бюллетень (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.25 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.30 — «Лаьттан кIоргалоша». Корреспонденци (нохчий меттала).
8.40 — КПСС политика — машаре кхолларен политика (эрсий меттала).
12.15 — «Вахарна кIоаргга бувзам болаш». Очерк (гIалгIай меттала).
12.30 — «Къона заманхо». Радиовыпуск (гIалгIай меттала).
18.15 — «Кагирвой дохаре (нохчий меттала).
18.15 — Передачай программа. Хоагтамах бола хоам (эрсий меттала).
18.10 — Боккийчарна берех лаьца «Эгоизм хьакхилар». Беседа (нохчий меттала).
18.31 — «Юрта боахаме хьалхалаттачарна!». Концерт (гIалгIай меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — «Дайнехкий дола иллеш». Концерт.
20.00 — «Оперетта дукха езараш — шоашта минот». Музыкальни передача.
20.40 — «Иллеца вIашагIкхетар». Концерт (нохчий меттала).
21.21 — «Хиакъ делахьеш». Юмористически дувцараш (нохчий меттала).
21.41 — Халхара эшараш.

18 НОЯБРЬ

6.30 — Нохч-ГIалгIайче шийн лоIамагIа Россена юкъехха 200 шу дизарга. Исторически Iилман дентоле. ЧИГУ профессора В. Б. Виноградова беседа (эрсий меттала).
6.45 — Музыка (нохчий меттала).
6.54 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — Нохч-ГIалгIай композиторий иллеш (нохчий меттала).
12.15 — «Дуне хаамашта юкъера обозрени» (гIалгIай меттала).
12.30 — «Цхьа барт болча дизалелаш». Радиовыпуск (эрсий меттала).
12.50 — Музыка (эрсий меттала).
17.00 — Передачай программа. Хоагтам.
17.01 — Радиолазутгlахой декарех оттадаь концерт (эрсий меттала).
17.20 — Экономика — кхом беш хила еза. «ДукхагIа пайда эца кхоачамех» (гIалгIай меттала).
17.45 — «Лаьттанга бахча безаш». Очерк (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — «Хазчаяла тхоца». Концерт (нохчий меттала).
19.58 — «Добежать и отдышаться», Литературни передача (эрсий меттала).
20.35 — Нохч-ГIалгIайчен эшарш.
21.20 — «Аттa яьача ираь хьалхетарна чаккаралъ». Х. Осмиева.
21.41 — «Къона таланташ». Концерт (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш моржаш а йолаш, лаьгIо йоачан а йолаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фегара температура республике 3—8 градус, Грозне 6 — 8 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моржаш а йолаш, цхьайолча хана йоачан а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана — 1— 6, дийнахьа — 3+2 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Грознерча экранаш тIа

«БЕЗАМАХ ЛАЬЦА КХОЗЗА»

ХIана-хIана дIайолалу яхаш латт поезд, фуннагIа даьдар аьнна вIаштIехьдац

хьай безам юхасоцабе...

Чуваьлар цIагIа, эккха санна дог тохаденца лазадоаккхаш дагабехар тIехьабиса бека тешаме боаца безам. Ший гIуланхаш деш лелаш цо зец, шийна юкхе хьахулаш латта бокъонца бола безам. Нах безаш сакъердам болаш, дог дика долаш саг ва из, бакъда, мехкарашта ше везац яхаш хаза хет цунна.

Экрана тIа да юха а безамах лаьца дувцеш дола фильм. Сата тамашие ираз дуц бола безам ба из.

Тахапарча юрта бахача нахах дувцаш да из фильм, цар вахарах, цар къахьегамах, цар безамах лаьца. Укх тIа вайна гу халонаш а, эттонаш а, хоза бегаш а.

Сценари язьйй вовзаш волча кинодраматурга, режиссера В. Метальникова. Фильма режиссер — В. Трегубович.

Ролаш ловзаю Проханов Сергея, Леитона Ленас, Шумилова Надеждас, Трегубович Маринас, Д. Асановас, кхычар.

Фильма оператор — Н. Покопцев.

«ЦЫГАНИЙ ИРАЗ»

Укх фильма тIа дувц дIахьа лелар дIа а даьниха цхьан моттиге Iо а хайша. общеставана пайда а лургболаш къахьега лаьрхIача цыганий делалах.

Из даькхад РСФСР Пачхьалкхен преме лауреата Носов Евгенe дувцарех. Укх кино кхозза хоз вайна Никоненко Сергея цIи — из ва сценаре автор, режиссер, укхаза цо ловзаю керттерарех цаI йола роль.

Вайна массанена а дика вовзаш ва из актер дукхача фильмашка ловзаш, хиларца. Вай заманхочун сурт - сибаташ кхоллаеах цунна сийлай Ленински комсомола преми. ЦIв хеза артист хиннача тIехьагIа цо Iомаю кинематографа кхьйола профессеш сценариста, режиссера яраш Цун сценарех даьха да «Города тIагIоллара оалхазараш», «Трынь-трава» яха кинокартинаш. Никоненкона вела турпал, цо лоархIа тема — тахапапа юртара саг. «Бера хана со юрта ваьхав, йоах цо. Цу хана хиннар эггара чIоагIагIа дега чу латт. ХIана а тIехьа дукха хул со юрта. Са безам ба цу сайна бовзача. безача нахах дувца. Царгара Iомаду аз эхь-эздел, дега камаьршал».

«Цыганий ираз» С. Никоненкос ловзаю колхоза председатела роль. Цун воте Захара роль ловзаеш ва вайна массанена а дика вовзаш дукха везаш вола СССР халкъа артист Крючков Николай. Ше кино къахьетача 45 шера Крючкова ловзаьйн бIаь совгIа наьха ролаш. Цун керттера тема — нийсхоя дикали. Сашайн Варяйн ролаш ловзаю И. Каминскен М. Яковлеваси. Марияй роль — Е. Жемчужнаяс. Варяй наьна роль — Л. Федосеева Шукшинас.

ЮХА ЭКРАНА ТIА
«ПАНА МЕХКАРА КIАЙ МАЛХ»

Советски приключенчески фильмашта юкъе белгала да из Ежов Валентинен Ибрагимбеков Рустамен сценарех режиссера Мотыль Владимира даьккха кино.

Приключенчески фильм мелодрама, детектив, водевиль, лирически эксцентрически комеди, трагикомеди — уж масседа а сакъердаме юкъедехад «Пана мехкара кIай малх» яхача фильмана. Цун сюжет латт граждански тIом болча хана Юкъерча Азе вийсеннача цIеча эскархочунна Сухов Федорна хинначох.

Укх фильме вай юха а вIашагIкхетаргда артисташца — Кузнецов Анатолица, Мишулин Спартакаца, Кавсадзе Кахеца, хана хьалха кхелхача Луспекаев Павелца.

ЦIеча Эсвара номандира Рахимова роль ловзаеш ва укхаза вайна массанена а дика вовзаш вола Нуралиев Ханпаший цIерагIча театра актер Нохч - ГIалгIай АССР халкъа артист Дудаев Муса.

В. КОВАЛЕВА,
Нохч - ГIалгIай АССР Госкино методкабинета йоккхагIайола редактор.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; иисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, щоаттеи деношка

СФ05334. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4278.